

DE PESETA

L. Pallemans

1. INLEIDING

Peseta is het verkleinwoord van het Spaanse *peso*. *Peso* betekent letterlijk gewicht, maar het was in Spanje en zijn koloniën in Latijns-Amerika en Oceanië ook de populaire benaming van de vroegere Spaanse zilverstukken van acht reales (*peso de ocho* of *peso duro*).

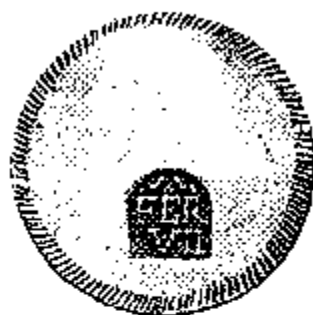
Deze werden in enorme hoeveelheden aangemunt met de massa's zilver die in de mijnen van Spaans-Amerika werden gewonnen. Deze muntslag vond grotendeels in Amerika zelf plaats, vooral in Mexico en Potosi.

In heel Amerika waren de pesos in omloop; zelfs bij de Noord-Amerikaanse kolonisten, die geen eigen munten hadden, waren deze stukken stevig ingeburgerd onder de Engelse benamingen *pillar dollar* of *Spanish milled dollar*¹⁾. De dollar van de Verenigde Staten is trouwens een voortzetting van deze peso, aangepast aan het decimaal systeem en onderverdeeld in 100 cents. In Mexico is de peso nog altijd de munteenheid, net zoals in een aantal andere Latijns-Amerikaanse landen zoals Cuba, Columbia, Chili en Uruguay.

Ook in West-Europa en in Azië kwamen de stukken van 8 reales veelvuldig voor: in de Nederlanden werden ze *Spaanse mat* of *stuk van achten* genoemd.

De benaming *peseta* werd oorspronkelijk gebruikt voor de munt ter waarde van 2 reales of 1/4 peso.

In het noorden en het oosten van Spanje kwamen in het begin van de 19e eeuw al een aantal lokale emissies voor die de peseta als munteenheid hadden. Voor het merendeel waren het vrij primitief afgewerkte noodmunten die tijdens de Napoleontische oorlog op naam van Ferdinand VII het licht zagen :

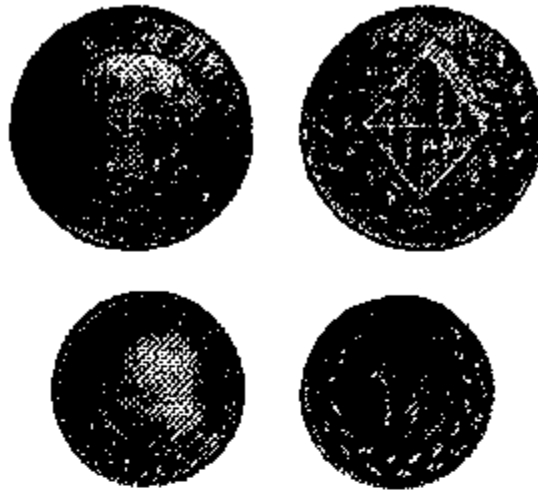
5 Pesetas of Duro
5 Pesetas
5 Pesetas
5 Pesetas of Duro

1808 - 1809
1809
1809
1808 - 1809

Gerona
Lerida
Tarragona
Tortosa

In Barcelona was echter van 1809 tot 1814, onder Jozef Napoleon, een volledig uitgebouwd monetair systeem in gebruik dat onder meer stukken van 20, 5, 2 1/2 en 1 peseta telde.

Ook na de val van Napoleon zagen nog enkele lokale peseta-emissies het licht : in 1823 een noodmunt van 5 pesetas op de Balearen, op naam van Ferdinand VII, en in 1836 - 1837 stukken van 1 peseta in Catalonië op naam van Isabella II.

2. DE VOORLOPIGE REGERING (SEPTEMBER 1868 - JANUARI 1871)

Spanje maakte in 1868 een woelige periode door. Isabella van Bourbon was koningin, maar de Carlisten maakten ook aanspraak op de troon. In de regering wisselden *moderados* en *exaltados* elkaar af. Tenslotte slaagden twee generaals erin de regering van Isabella definitief te beëindigen. De koningin moest de wijk nemen en in september 1868 werd een voorlopig bewind gevormd, dat gesteund werd door de liberalen, maar bestreden door de republikeinen en klerikalen. Het stelde een nieuwe grondwet op, waarin onder meer godsdienstvrijheid werd gegarandeerd.

Een nieuw muntstelsel, volledig verschillend van het tot dan toe geldige, werd ingevoerd. Een van de redenen die daarvoor werden aangehaald was dat het paste het verleden te vergeten en de voorwerpen te doen verdwijnen die, in handel en algemeen gebruik, de mensen aan dat verleden zouden kunnen doen herinneren. De tot dan toe gangbare escudo werd bij decreet van 19 oktober 1868 vervangen door de peseta, verdeeld in 100 centimos. Daarbij werden de regels van de Latijnse muntunie $\frac{2}{3}$ overgenomen, evenwel zonder dat het land zich officieel bij deze unie aansloot. De nieuwe Spaanse munten kregen daardoor hetzelfde gewicht en gehalte - en dus

dezelfde waarde - als de overeenstemmende denominaties in onder meer België, Frankrijk en Italië. Het decreet van 1868 voorzag stukken van 100, 50, 20, 10 en 5 pesetas in goud, zilverstukken van 5, 2 en 1 pesetas en van 50 en 20 centimos en pasmunten van 10, 5, 2 en 1 centimos in brons. Met betrekking tot het uitzicht werd enkel bepaald dat de figuur van het vaderland moest afgebeeld zijn en een schild met het wapen van Spanje.

Eerste emissie (1869)

De eerste munten die door het Voorlopig Bewind in omloop werden gebracht waren stukken van 1 peseta.

Op de voorzijde zit een gedrapeerde en gekroonde matrona (Hispania) naar links gekeerd; ze leunt met haar linkerarm op een bergketen (de Pyreneeën) en houdt een olijftak in de uitgestrekte rechterhand 3/. links, aan haar voeten, de rots van Gibraltar; erboven, GOBIERNO PROVISIONAL; in de afsnede, 1869 tussen twee sterren met zes punten 4/ en de initialen L.M. van de graveur Luis Marchionni; in de sterren is het jaartal herhaald met de incuse cijfers 18 (links) en 69 (rechts) 5/.

Op de keerzijde bevindt een schild met het wapen van Spanje 6/ zich onder een muurkroon 7/ en tussen twee zuilen; deze laatste zijn omwikkeld door een banderol met de woorden PLUS - ULTRA 8/; errond, 200 PIEZAS EN KILOGRAMO (bovenaan) en de waarde aanduiding UNA PESETA tussen de initialen S.N. en M. van de ikmeesters en de muntmeester (onderaan) 9/. In legening tot het gewicht (1/200 kg - 5 gram) werd het gehalte niet vermeld; het bedroeg 0.835 zoals in de landen van de Latijnse Muntunie

Tweede emissie (1869 - 1870)

Na korte tijd - toen waren al 7 miljoen stukken van 1 peseta vervaardigd - werd besloten om op de munten het opschrift GOBIERNO PROVISIONAL te vervangen door ESPAÑA. Om het verschil in lengte tussen beide te compenseren werden de sterren links en rechts van de landsnaam geplaatst in plaats van naast het jaartal. Voor de rest bleven de munttypes van de zilverstukken ongewijzigd. Alle wettelijk voorziene denominaties werden aangemunt met de volgende kenmerken :

	Opschriften op de keerzijde	massa	Ø	gehalte
		(g)	(mm)	
5 PESETAS	LEY 900 MILESIMAS. 40 PIEZAS EN KILOG	25	37	0,900
2 PESLTAS	100 PIEZAS EN KILOGRAMO	10	27	0,835
UNA PESETA	200 PIEZAS EN KILOGRAMO	5	23	0,835
50 CENT.	400 PIEZAS EN KILOGRAMO	2,5	18	0,835
20 CENT.	1000 PIEZAS EN KILOGRAMO	1	16	0,835

Aleen op het stuk van 5 pesetas staat het (hoger) gehalte dus ook vermeld. Het is tevens de enige denominatie met een randschrift (SOBERANIA NACIONAL ~~1869~~); de andere stukken bezitten een kartelrand.

De 20 centimos werd nooit in omloop gebracht. Er werden slechts 91 stukjes met het jaartal 1869 geslagen en 3000 met het jaartal 1870.

Het decreet van 1868 werd eveneens volledig uitgevoerd voor wat de bronzen pasmunt betreft.

Op hun voorzijde zit een naar rechts gewende matrona op de Pyreneeën; ze houdt een olijftak in de rechterhand en strekt de linker uit naar voren; in de afsnede, de naam of de initialen van de graveur; rondom, een parelcirkel, de massa van het stuk (bovenaan) en 1870 (onderaan).

denominatie	graveur	massa-aanduiding
10 centimos	L. MARCHIONNI	DIEZ GRAMOS
5 centimos	L. MARCHIONNI	CINCO GRAMOS
2 centimos	L. M.	DOS GRAMOS
1 centimo	L. M.	UN GRAMO

Op de keerzijde houdt een rechtopstaande en naar links gewende leeuw een ovaal schild met het wapen van Spanje vast met de voorpoten; in de afsnede, OM 10; rondom, een parelcirkel, het aantal stukken per kg (bovenaan) en de waarde (onderaan), van elkaar gescheiden door twee achtpuntige sterren.

denominatie	munstvoet
DIEZ CENTIMOS CINCO CENTIMOS DOS CENTIMOS UN CENTIMO	CIEŃ PIEZAS EN KILOG. DOSCIENTAS PIEZAS EN KILOG. QUINIENTAS PIEZAS EN KILOG. MIL PIEZAS EN KILOG.

Figenaardig is dat het gewicht van deze stukken zowel op de voorzijde als op de keerzijde op een prominente manier is aangegeven. Ze hebben resp. een diameter van 30, 25, 20 en 15 mm en werden vervaardigd uit brons met 95 % koper, 4 % tin en 1 % zink.

Het Voorlopig Bewind bracht geen goudstukken in omloop. De aanmuntning in dit metaal beperkte zich tot 12 stukken van 100 pesetas.

Op deze stukken staat de matrona rechtop met een olijftak in de linkerhand en met de Pyreneeën en de rots van Gibraltar op de achtergrond; erboven, ESPAÑA tussen de twee zespuntige sterren; in de afsnede, 1870; links, langs de boord, L. MARCHIONNI. Het schild met het wapen van Spanje is ovaal, omgeven door de keten van de Orde van het Gulden Vlies ^{11/} en geplaatst op een gekroonde hermelijnen mantel; rond, LEY 900 MILESIMAS - 31 PIEZAS EN KILOG. (bovenaan) en S.D. 100 PESETAS .M. (onderaan) ^{12/}.

3. AMADEO I VAN SAVOYE (JANUARI 1871 - FEBRUARI 1873)

Het Voorlopig Bewind bleef meer dan twee jaar gehandhaafd; het was immers bijzonder moeilijk om een geschikt iemand te vinden die bereid was om de Spaanse troon te bestijgen. Tenslotte viel de keuze van de Cortes (het parlement) op Amadeus van Savoye, hertog van Aosta en zoon van Victor Emanuel II van Italië. Deze aanvaardde de kroon eind 1870 en werd op 2 januari 1871 ingehuldigd. Onder zijn bewind beperkte de muntslag zich vrijwel uitsluitend tot stukken van 5 pesetas.

Op de voorzijde staat het naar links gewend hoofd van de koning, met de initialen L.M. van graveur Luis Marchionni in de halsafsnede; erond de legende AMADEO I REY DE ESPAÑA en onderaan 1871 tussen twee zespuntige sterren (Madrid) waarin de werkelijke datum van aanmunting (1871 of 1873) voorkomt.

De keerzijde lijkt op die van de 5 pesetas van het Voortopig Bewind, maar er zijn toch een paar opmerkelijke verschillen. Zo is het wapenschild van Spanje wel hetzelfde gebleven, maar er is in het midden een klein ovalen schildje met het wapen van Savoye aan toegevoegd. Het wapenschild is overspannen door een koninklijke kroon (una corona real) in plaats van door een muurkroon. De initialen van de ijkmeesters en munimeester zijn S.D. en .M. 13/. Het randschrift luidt nu *JUSTICIA *Y *LIBERTAD *

De andere munten die onder Amedeo werden geslagen waren niet voor de omloop bestemd. Het Koninklijk Besluit van 15 maart 1871 verving de goudstukken van 20 pesetas, die voorzien waren in het Decreet van 1868, door munten van 25 pesetas. Zes dagen later werd voor de aanmaak van deze stukken een gewicht van 8,06451 gram goud en een doormeter van 24 mm vastgelegd. Uiteindelijk werden op 22 augustus van hetzelfde jaar de modellen van de stukken van 100 en 25 pesetas goedgekeurd, maar werd besloten dat er enkel proeven zouden van geslagen worden : 25 stuks van de goudstukken van 25 pesetas en 25 exemplaren van de stukken van 100 pesetas. Deze laatste werden vervaardigd uit geel goud. Later werden nog eens 50 stukken van 100 pesetas bijgemaakt uit rood goud.

De voorzijde van deze stukken is vergelijkbaar met die van de zilverstukken, maar het hoofd van Amadco is naar rechts gekeerd. De keerzijde is identiek aan die van de 100 pesetas van het Voorlopig Bewind, behalve dat het hartschild van Savoye aan het wapen van Spanje werd toegevoegd 14/.

Amadec I verzorgde bovendien de loenmalige numismaten. Op 27 januari 1871, minder dan een maand na zijn aantreden, verleende een ministerieel besluit aan de algemene directie van de schatkist de toelating om 2 kg zilver te gebruiken voor het slaan van stukjes van 20 centimos van het type dat gebruikt was onder het Gobierno Provisional. Dit "om tegemoet te komen aan de muntverzamelaars" (2 kg was voldoende voor 2000 stuks).

4. EERSTE REPUBLIEK (FEBRUARI 1873 - DECEMBER 1874)

Emissies van de Centrale regering

In 1873, na een regering van amper twee jaar deed Amadeo I troonsafstand wegens aanhoudende interne politieke twisten. Er kwam een nieuwe grondwet die van Spanje gedurende iets minder dan twee jaar een federatieve republiek maakte.

Tijdens deze periode werd voor de aanmuntning uitsluitend gebruik gemaakt van oudere munttypes: de 1 en 2 pesetas van het Gobierno Provisional, de 5 pesetas van Amadeo I en zelfs goudstukken van 10 escudos (dus volgens het oude muntstelsel van vóór de peseta) met de beelden van Isabella II.

Deze stukken dragen de oude hoofddatum (resp. 1870, 1871 en 1868), maar het ware slagjaar is in de sterretjes aangebracht en de initialen van de muntmeester werden eventueel aangepast.

Emissies van de Cantonale Revolutie (1873)

Tijdens deze eerste republiek brak de zogeheten "Cantonale Revolutie" uit in de provincie Murcia. Deze breidde zich snel uit naar enkele andere streken, maar kon in september 1873 al als

doodgebloed beschouwd worden. Enkel de in Murcia gelegen havenstad Cartagena, waar de beweging de medewerking kreeg van het leger en van de marine, bood langer weerstand. Strijdkrachten van de centrale regering belegerden de stad en vernielden ze door hevige bombardementen.

Tijdens het beleg werden in Cartagena munten van 5 pesetas en van 10 reales geslagen.

Vz. ★ / SETIEMBRE / 1873 / — ; rondom • CARTAGENA SITIADA
POR LOS CENTRALISTAS

Kz. ★ / CANTONAL / — — ; rondom, een parelbirkel en - REVOLUCION
- (bovenaan) : CINCO PESETAS (of DIEZ REALES) (onderaan).

Lang na de feiten werden in België door Würden gelijkaardige stukken van 2 pesetas vervaardigd, op initiatief van een privé persoon en ten behoeve van kapiteelkrachtige en goedgevoigte verzamelaars.

Carlistische emissies (1875)

Tegelijk met de cantonale revolutie hernamen ook de Carlisten hun activiteiten. De strijd van de Carlistische troonpretendenten vindt zijn

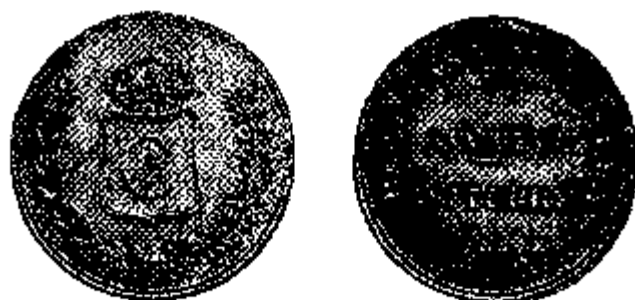
oorsprong in 1713, toen Filips V de Salische wet in Spanje invoerde. Daardoor konden alleen mannelijke erfgenamen de troon bestijgen. In maart 1830 echter herstelde koning Ferdinand VII de oude regels van de Castiliaanse erfopvolging, waarbij ook vrouwelijke erfgenamen in aanmerking kwamen. Hij deed dat middels een pragmatieke verordening, zonder daarin de Cortes, het Parlement, te kennen. Ferdinand VII - toen 46 jaar oud - had op dat moment nog geen kinderen, maar zijn vierde vrouw Maria Christina van Napels was in verwachting. Toen in oktober van dat jaar een dochter geboren werd (de infante Isabella), werd zij erkend door de liberale parlementsleden, maar afgewezen door de klerikalen. Bij de dood van Ferdinand VII, drie jaar later, volgde Isabella hem op onder regentschap van haar moeder Maria Christina. De broer van de koning, Don Carlos, beriep zich echter op de Salische wet om zijn rechten op de troon te doen gelden. Hij kreeg daarbij de steun van de klerikalen aan wie hij voordelen belofde. Dit gaf aanleiding tot een successiestrijd die tot in de tweede helft van de 20e eeuw zou blijven voortduren. De eerste Carlistenoorlog werd rond 1840 beslecht in het voordeel van Isabella II.

Een tweede Carlistenoorlog kwam er in 1872 toen de kleinzoon van Don Carlos zijn rechten deed gelden als Carlos VII. Op 16 juli 1872 stak hij de grens over en bezette met een leger Baskenland, Navarra, een deel van Aragon en Catalonië. In 1875 liet hij in België in een relatief kleine oplage van respectievelijk 50.000 en 100.000 stuks munten van 5 en 10 centimos slaan, die werkelijk in omloop geweest zijn.

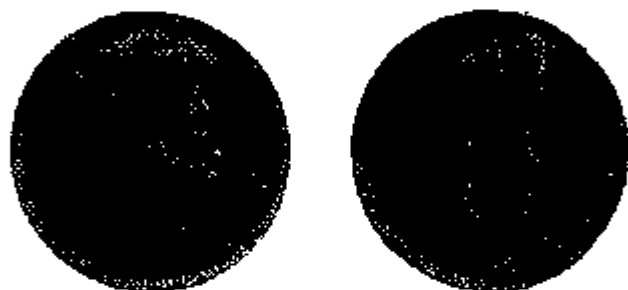

- Vz Gelauwerd hoofd van Carlos VII naar rechts, onder de afsnede van de hals, O.T.; rondom, een parelcirkel en **↑ CARLOS VII REX. GRACIA DE DIOS REY DE LAS ESPAÑAS**
- Kz Gekroond schild met het wapen van Spanje, geplaatst boven twee gekruiste lauriertakken, links en rechts in het veld, een gekroond C7-monogram, rondom, een parelcirkel, en **10 (of 5) CENTIMOS DE PESELA (bovenaan) / ↑ 1875 ↓** (onderaan).

In Spanje zelf werd in het atelier van Oñate een medaille geslagen met de afmetingen en het gewicht van de vijfesetastukken. Deze zou in omloop geweest zijn in het Carlistisch leger. Er staat echter geen waarde-aanduiding op, zodat ze moeilijk als een munt kan beschouwd worden.

De zilverstukken voor Carlos VII (1000 stukken van 50 centimos en een onbekend aantal stukken van vijf pesetas) zijn van dezelfde dubieuze herkomst als de eerder vernoemde 2 pesetas van het beleg van Cartagena.

Toen bovengenoemde koperstukken in omloop kwamen liep de tweede Carlistenoorlog al op zijn einde. Op 27 februari 1876 moest Carlos VII definitief het land verlaten.

5. ALFONSO XII (DECEMBER 1874 - NOVEMBER 1885)

Isabella II van Bourbon, die na de revolutie van 1868 Spanje verlaten had, abdiceerde tijdens haar ballingschap ten voordele van haar zoon Alfonso (1870). Eind 1874 werd Alfonso - na een staatsgreep van het leger in Madrid - door een *pronunciamiento* tot koning Alfonso XII uitgeroepen. Door deze *Restauratie* kwam het huis van Bourbon dus terug op de Spaanse troon.

Alfonso XII stierf op 28-jarige leeftijd aan tuberculose. Uit zijn tweede huwelijk, met Maria-Christina van Oostenrijk, had hij twee dochters. Toen hij stierf was zijn vrouw in verwachting van hun derde kind en enige zoon, Alfonso.

Tijdens de regering van Alfonso XII werd een nieuwe liberale grondwet goedgekeurd die het statuut en de titulatuur van de koning wijzigde (1876). Deze wijziging had haar weerslag op de munten, die daardoor in twee emissies op te delen zijn :

Eerste emissie (1875 - 1876)

Deze eerste uitgifte omvat uitsluitend stukken van 5 pesetas. Op hun voorzijde is het hoofd van de jonge koning (toen 17 jaar oud) naar links gekeerd, met de initialen G.S. van graveur Gregorio Sellán in de halsafsede en met het omschrift ALFONSO XII REY - DE ESPAÑA. Het wapenschild van Spanje op de keerzijde vertoont enkele opvallende wijzigingen t.o.v. de stukken van Amadeo I.: in het derde en vierde kwartier zijn de wapens van Aragon en van Navarra respectievelijk vervangen door deze van León en van Castilië, die ook al in de bovenste kwartieren voorkomen (dit weerspiegelt het feit dat de noordelijke provincies in handen waren van de Carlisten); het wapen van Savoye in het hartschild is vanzelfsprekend ook vervangen, en wel door de drie lelies van Bourbon. De rest van de keerzijde, en ook het randschrift zijn identiek aan deze van de stukken van 5 pesetas van Amadeo.

Tweede emissie (1876 - 1885)

In 1876 werden de omschriften op de zilvermunten in overeenstemming gebracht met de nieuwe liberale grondwet : ALFONSO XII POR LA G. DE DIOS op de voorzijde en REY CONSTE DE ESPAÑA bovenaan op de keerzijde. Vermits op dat ogenblik de tweede Carlistenoorlog juist ten einde was, werd terzelfdertijd het wapen van Spanje op de keerzijde terug vervolledigd (1.Castilië, 2.Léon, 3.Aragon, 4.Navarra, in de punt Granada en als hartschild Bourbon). De rand van de stukken van 5 pesetas draagt geen spreuk meer, maar alleen lelies, die het huis van Bourbon symboliseren. In 1876 werden ook stukken van 1 peseta van dit nieuwe type vervaardigd, met kartelrand.

De aanmuntling van goudstukken voor de normale muntomloop kwam eindelijk ook terug op gang : stukken van 25 pesetas vanaf 1876 en stukken van 10 pesetas vanaf 1878.

Hun voorzijde is opnieuw vergelijkbaar met die van de zilverstukken, op het naar rechts gekeerde hoofd na. De keerzijde gelijkt sterk op die van de goudstukken van Amadeo; het schild met het wapen van Spanje heeft echter een andere vorm 15/ en het hartschild is vervangen door dat van Bourbon.

Het portret van de koning op deze stukken wijkt lichtjes af van datgene dat bij de eerste emissie gebruikt werd; het opvallendste verschil is het meer golvend weergegeven haar.

Ook op de nieuwe stukken van 10 en 5 centimos, die in 1877 het licht zagen, hield men rekening met het wijzigend uiterlijk van de volwassen wordende vorst : hierbij vallen vooral de beginnende bakkebaarden op.

- Vz. Hoofd van Alfonso XII naar rechts; onder de afsnede van de hals, G.S. (Gregorio Sellan); rondom, ALFONSO XII POR LA GRACIA DE DIOS (bovenaan) en het slagjaar tussen twee achtpuntige sterren (onderaan)
- Kz. Gekroond schild met het wapen van Spanje, geplaatst op een lauwerkrans; onder, OM; rondom, REY CONSTIT. DE ESPAÑA (bovenaan) en DIEZ (of CINCO) CENTIMOS tussen twee achtpuntige sterren (onderaan).

Vanaf 1879 begon men het portret van de koning opnieuw aan te passen aan zijn gewijzigd uitzicht. Hij had lange en volle bakkebaarden laten groeien, en deze komen voor het eerst voor op de stukken van 2 pesetas die men in 1879 begon te slaan en vervolgens op de 50 centimos waarvan de aanmaak het jaar daarop begon. Op de denominaties die onder Alfonso XII al vóór 1879 aangemaakt werden (25 pesetas, 5 pesetas en 1 peseta) werd het portret pas in 1881 aangepast.

De stukken van 10 pesetas en van 10 en 5 centimos werden na 1879 niet meer aangemaakt.

Onder Alfonso XII flankeren de initialen van de volgende muntfunctionarissen de waarde aanduiding onderaan op de keerzijde van de goud- en zilverstukken :

DE-M	1875-78	Eduardo Diaz Pimienta, Julio de la Escosura Tablares en Angel Mendoza Ordóñez
EM-M	1878-79	Julio de la Escosura Tablares, Mauricio Morjón Bueno en Angel Mendoza Ordóñez
MS-M	1880-86	Mauricio Morjón Bueno, Fabio de Sala Gabarrell en Angel Mendoza Ordóñez

Merken we tenslotte nog op dat er ook zilverstukken bestaan van 10, 20 en 50 centimos met hetzelfde opschrift (ALFONSO XII: POR LA GRACIA DE DIOS REY CONSTIT. DE ESPAÑA), maar met het hoofd

van Alfonso XII naar rechts gekeerd. Het zijn stukken voor de Filippijnen, hoewel dat er niet uitdrukkelijk op vermeld staat. Ze dragen de vijfpuntige ster die gewoonlijk gebruikt werd door de munt van Manila. In dit geval werden de stukken echter geslagen in de munt van Madrid en dan verscheept. De Filippijnen en Puerto Rico waren onder Alfonso XII de enig overblijvende Spaanse kolonies met eigen munten. De munteenheid was er de peso gebleven, maar dan onderverdeeld in 100 centimos.

6. ALFONSO XIII (MEI 1886 - APRIL 1931)

Alfonso XII werd opgevolgd door zijn postume zoon, Alfonso XIII. Diens moeder, Maria-Christina, nam het regentschap waar tot in 1902. Tijdens deze periode verloor Spanje, na een korte oorlog met de Verenigde Staten, zijn laatste bezittingen in Amerika en Azië, namelijk Cuba, Puerto Rico en de Filippijnen (1898). Vanaf 1923 kwam Spanje in een dictatoriaal regime terecht, onder leiding van generaal Primo de Rivera. Het politiek klimaat vertroebelde geleidelijk en in januari 1930 gaf Primo de Rivera zijn ontslag. Na de verkiezingen van 1931 eiste de zegevierende liberaal-republikeinse fractie het aftreden van Alfonso XIII. Om bloedvergieten te voorkomen gaf deze dadelijk toe. Hij verliet Spanje zonder evenwel te abdiceren en week uit naar Frankrijk.

Reeds van bij het begin van de aanmuntingen voor Alfonso XIII werden de goudstukken van 25 pesetas opnieuw vervangen door munten van 20 pesetas.

Voor het overige bleven de wijzigingen aan de munten beperkt tot het absolute minimum (het portret en de naam van de vorst en - wanneer nodig - de initialen van de muntbeambten). Omdat Alfonso XIII vanaf zijn geboorte koning van Spanje was, ontstond echter wel een merkwaardige en unieke opeenvolging van beeldenaars.

Eerst werd de koning door graveur Gregorio Sellán afgebeeld als baby van twee jaar (1887 - 1892), en dan als kreuter van vijf jaar (1892 - 1894). Beide portretten werden gebruikt op de stukken van 20, 5, 2 en 1 pesetas en van 50 centimos.

Bartolomé Maura y Montaner creëerde de keeltenis van Alfonso XIII op 10-jarige leeftijd, die van 1896 tot 1902 gebruikt werd. Naast stukken van 20, 5 en 1 pesetas en van 50 centimos van het gebruikelijke type werden tijdens deze periode voor het eerst ook goudstukken van 100 pesetas voor algemeen gebruik en in een noemenswaardige hoeveelheid vervaardigd 16/

Hun voorzijde slemt overeen met deze van de stukken van 20 pesetas; het keerszijdetype is echter nieuw : een gekroond schild met concave zijden en met het wapen van Spanje tussen de zuilen van Hercules die omwikkeld zijn door een banderol met de inscriptie PLUS - ULTRA; het geheel geplaatst op de keten van de Orde van het Gulden Vlies.

Dezelfde graveur stond in 1903 ook in voor het muntportret van de koning als jonge man.

Het is een buste in plaats van alleen maar het hoofd, in het uniform van kapitein-generaal. Hiermee werden niet alleen stukken van 20, 2 en 1 pesetas en van 50 centimos vervaardigd met onveranderd keerzijdetype en omschriften, maar ook - en dit voor het eerst sinds 1870 - bronzen pasmunten van 2 en 1 centimos.

Bij deze laatste is op de voorzijde deze buste van de koning naar rechts gewend, met in de afsnede de zespuntige ster van Madrid en met het opschrift ALFONSO XIII - POR LA G. DE DIOS; op de keerzijde splitst een gekroond schild met het wapen van Spanje de waarde-aanduiding (2 - C of 1 - C) en is dit alles omgeven door een parelcirkel en REY CONST. DE ESPAÑA (bovenaan) en het jaartal tussen de initialen van de muntbeambten (onderaan).

Tussen 1910 en 1913 werd een geuniformeerde buste van Alfonso XIII als volwassene gebruikt, eveneens van de hand van Maura y Montaner. In deze periode zagen echter enkel stukken van 50, 2 en 1 centimos het licht. Op de bronzen pasmunt werd deze buste nu naar links gewend in plaats van naar rechts.

Uit dit overzicht blijkt dat de Spaanse muntslag onder de Restauratie zeer weinig wijzigingen onderging. De technische specificaties van het decreet van 1868 bleven tot lang na de Eerste Wereldoorlog ongewijzigd van kracht, en bij de munttypes beperkten de veranderingen zich vrijwel uitsluitend tot de noodzakelijke aanpassingen van de beelden naar van de vorst aan de realiteit.

Vermits Spanje in de Eerste Wereldoorlog neutraal bleef ¹⁷⁾, had dit conflict - net zoals in Zwitserland - een minder drastische invloed op het Spaans monetair systeem dan op dat van de landen die rechtstreeks in de strijd betrokken waren. De eerste veranderingen, die in 1925-1926 doorgevoerd werden, lieten de basis van het monetair systeem dan ook ongemoeid.

In 1925 - veel later dan in de meeste andere Europese landen 18/ - werden de eerste pasmunten uit kopernikkel in omloop gebracht.

Deze stukken van 25 centimos met een diameter van 25 mm en een gewicht van 7 gram, werden ontworpen door J. Espinos. Op de voorzijde herinnert een karveel, dat met volle zeilen op een woelige zee naar links vaart, aan het grote Spaanse verleden in Amerika; erboven, links, ESPAÑA en 1925. Op de keerzijde is de gekroonde waarde aanduiding (25 / CENTIMOS) geflankeerd door twee laurientakken.

In 1927 werden deze stukken reeds vervangen door een nieuw type met een centrale doorboring, van dezelfde graveur. Op de voorzijde wordt het centraal gat omgeven door een kroon, een hamer met laurientakken, het jaartal en de landsnaam; op de keerzijde scheidt het door samengebonden korenaren omgeven gat de waarde aanduiding 25 (bovenaan) en GENTIMOS (onderaan).

Deze snelle vervanging gebeurde om - naar Belgisch en Frans voorbeeld - verwarring met de zilveren peseta te vermijden 19/. Tussen het lot dan toe gebruikte goud, zilver en brons is het kleurverschil voldoende groot om vergissingen uit te sluiten, maar kopernikkel benadert de kleur van gepatineerd zilver. Op dat moment waren bovendien alle zilverstukken die sinds 1869 uitgegeven waren nog in omloop, en daarvan waren er een heleboel intussen zodanig versleten dat beelden en omschriften nog moeilijk leesbaar waren.

In 1926 werden ook opnieuw stukken van 50 centimos geslagen. Deze beantwoorden nog steeds volledig aan de voorschriften van de Latijnse Muntunie, maar hun uitzicht werd volledig gemoderniseerd :

- Vz. Hoofd van Alfonso XIII, op middelbare leeftijd, naar links; errond, ALFONSO XIII REY DE ESPAÑA (bovenaan) / - 50 CENTIMOS - (onderaan).
- Kz. Ovaal schild met het wapen van Spanje, omgeven door een versierde en gekroonde cartouche; errond, P.C. CINCUENTA-CENTIMOS S. (bovenaan) / 1926 (onderaan).

Uit de periode 1927 - 1930 dateren veel proefslagen voor stukken van 1 peseta, waarvan verscheidene passen bij het voornoemd 50 centimosstuk van 1926. Het was de bedoeling om de versleten peseta's in de omloop te vervangen, maar het is nooit zover gekomen.

Op de munten van Alfonso XIII komen volgende initialen van muntbeambten voor .

MS-M	1888	Maucio Morejón Bueno, Pablo de Sala Gabarrell en Angel Mendoza Ordóñez
MP-M	1888-90	Mauricio Morejón Bueno, Félix Miguel Peirò Rodrigo en Angel Mendoza Ordóñez
PG-M	1890-2	Félix Miguel Peirò Rodrigo, Antonio Garcia González en Angel Mendoza Ordóñez
PG-L	1893	Félix Miguel Peirò Rodrigo, Antonio Garcia González en Domingo Liceranzu Astarios
PG-V	1893-6	Félix Miguel Peirò Rodrigo, Antonio Garcia González en Remigio Vega Vega
SG-V	1897-9	Arturo Sandoval, Antonio Garcia Gonzalez en Remigio Vega Vega
SM-V	1899-04	Arturo Sandoval, Miguel Martinez Fraile en Remigio Vega Vega
PC-V	1910	Vidal Peiro Zafrá, Rafael Caro y Fresneda en Remigio Vega Vega
PC-S	1925-7	Vidal Peiro Zafrá, Rafael Caro y Fresneda en S ?

7. DE TWEDE REPUBLIEK (APRIL 1931 - JULI 1936)

Van 1931 tot 1936 kende Spanje de Tweede Republiek. In de jaren 1931 - 1933, onder president Zamora, werd volgens liberaal-republikeinse principes geregeerd. Catalonië verwierf toen regionale autonomie, enkele jaren later gevolgd door het Baskenland. Een rechts-conservatieve regering maakte het werk van de vorige echter ongedaan (1934-1936). De overwinning van een volksfront van socialisten, communisten en republikeinen in de verkiezingen van 1936 leidde tot een staatsgreep van het leger en de burgeroorlog.

De tweede republiek gaf slechts twee muntsoorten uit : stukken van 1 peseta en van 25 centimos.

Deze van 25 centimos bezitten dezelfde karakteristieken als de emissie van 1927. Op de voorzijde houdt een allegorische figuur (*la República*) ten halven lijve en naar rechts afgebeeld, een lauriertak in de rechterhand; boven de centrale doorboring bevindt zich het jaartal 1934 en rechts, langs de rand, REPUBLICA ESPAÑOLA. Op de keerzijde bevindt zich een korenaar, een tandwiel, een olijftakje en de waarde aanduiding 25 CENTIMOS.

De stukken van 1 peseta voldoen nog steeds aan de regels van de Latijnse Muntunie (zilver van 0,835 · 5 gram - 23 mm Ø), ondanks het feit dat deze Unie al in 1926 opgeheven was omdat de wisselkoersen van de verschillende deelnemende landen niet meer overeenstemden. De inflatie tengevolge van de Eerste Wereldoorlog en de daaropvolgende devaluaties had de waarde van de nationale munteenheden uiteen gedreven, zodat in elk land een verschillende goudpariteit heerste, die ook lager lag dan voor de oorlog. Op de voorzijde zit dezelfde *República* naar links, met een olijftak in haar hand; in de afsnede bevindt het jaartal 1933 zich tussen twee zespuntige sterren met de twee laatste cijfers van het werkelijke slagjaar (3-4). Op de keerzijde bevindt een schild met het wapen van Spanje 20/ zich onder een muurkroon en tussen de zuilen van Hercules; in de afsnede, UNA PESETA. Het verschil in stijl met de keerzijdes die tussen 1868 en 1910 in gebruik waren is opvallend. De vormen zijn rechter en meer geometrisch geworden, in overeenstemming met de kunstrijding van de jaren dertig, de art deco.

Op geen van beide stukken komt de naam van de graveur voor. Bovendien worden de initialen van de ijk- en muntmeesters vanaf 1934 niet meer op de stukken vermeld.

8. DE BURGEROORLOG (1936 - 1939)

Omdat de periode, die volgde op de verkiezingsoverwinning van het Volksfront in 1936 gekenmerkt werd door afrekeningen en gewelddadigheden, kwam het leger tussenbeide. Het trachtte onder leiding van generaal Franco de macht over te nemen, maar dit lukte slechts in Spaans Marokko, Sevilla en een deel van Noord-Spanje. De staatsgreep mislukte in de grote steden: Madrid, Barcelona en Bilbao, met een burgeroorlog als resultaat. De nationalistische troepen van Franco werden vanuit Marokko overgevlogen naar Sevilla en begonnen van daaruit hun opmars. Op 1 oktober 1936 werd generaal Franco uitgeroepen tot staatshoofd en werd een regering geïnstalleerd te Burgos. Omdat de Sovjet Unie enerzijds, en Duitsland en Italië anderzijds zich in het conflict mengden en respectievelijk de centrale regering van de Republikeinen te Madrid en de Nationalistische regering te Burgos steunden, kwam het tot een bloedige en langdurige internationale strijd. Franco kon tenslotte Madrid innemen en op 1 april 1939 de burgeroorlog zegevierend beëindigen.

Republikeinse emissies

De Centrale Regering van de Republiek gaf in 1937-1938 stukken van 1 peseta en van 50, 25,10 en 5 centimos uit. De normen qua gewicht, afmetingen en gehalte van het *Decreto de Reforma Monetaria* van 19 oktober 1868 werden nu ook voor de peseta en 50 centimos niet meer gevolgd.

Het stuk van 1 peseta werd daardoor voor het eerst niet meer uit zilver vervaardigd, maar uit messing (een legering van koper en zink). Op de voorzijde is een naar links gewend vrouwehoofd (de *República*) afgebeeld; het opschrift REPUBLICA ESPAÑOLA bevindt zich links, langs de rand. Op de keerzijde komt een wijnrank met druiventros voor (rechts) en 1 / PESETA / 1937 (links, in drie lijnen).

Het 50 centimosstuk uit rood koper heeft dezelfde voorzijde (een zittende *República*) als het zilveren pestastuk van 1933. Op de keerzijde is de waarde-aanduiding 50 / CENTIMOS omgeven door een parelcirkel.

Eigenaardig is dat de hoofddatum in de afsnede van de voorzijde (1937) gecombineerd wordt met 3-4 of 3-6 in de respuntge sterren links en rechts daarvan.

Nog in 1937 werden ijzeren stukken van 5 centimos geslagen. Op de voorzijde is een naar links gewend vrouwenhoofd (*Hispanna*) getooid met een Frygische muts en geplaatst op een lauriertak met links het omschrift REPUBLICA ESPAÑOLA, op de keerzijde bevindt het opschrift 5 / CENTIMOS / 1937 zich binnen een krans van een lauriertak en korenanen.

In 1938 volgden stukken van 25 centimos uit rood koper met een middengat. Op hun voorzijde is een dubbele gebroken ketting weergegeven, die op een geopend boek met de incuse tekst CIENCIA - ARTE hangt; rondom, REPUBLICA - ESPAÑOLA (bovenaan) / 1938 (onderaan). Op de keerzijde is de waarde aanduiding 25 / Cts geflankeerd door een verticale band van eikebladeren (links) en van laurierbladeren (rechts).

Er werd ook nog begonnen met de aanmaak van ijzeren pasmunt van 10 Centimos, met op de ene zijde het wapenschild van Spanje onder een muurkroon en omgeven door REPUBLICA - ESPAÑOLA, en op de andere zijde 10 / CENTIMOS / 1938 binnen een ronde gesloten bladerkrans. Omwille van de snel verslechterende omstandigheden konden deze stukken niet meer in omloop gebracht worden; er werden slechts 1000 exemplaren van vervaardigd.

Nationalistische emissie

Tijdens de burgeroorlog beperkte de muntslag van de nationalistische regering in Burgos zich tot een stuk van 25 centimos, gecreëerd via het decreet van 5 april 1938 en met dezelfde algemene kenmerken als die van 1927 21!

- Vz. Bovenaan links, langs de boord en op de straten van de opgaande zon, ESPAÑA / UNA GRANDE LIBRE; rechts, een juk en een pijlenbundel en onderaan 1937 / II AÑO / TRIUNFAL.
- Kz. Een gekroond schild met het wapen van Spanje (links) en de waarde aanduiding 25 Cts onder een laurientak (rechts); onder het wapenschild bevinden zich de initialen ST van graveur José Luis Saez Toda 22/ en onderaan rechts deze van muntmeester Victor Villanueva 23/.

De regering in Burgos liet 60 miljoen van deze stukken in Oostenrijk vervaardigen, met een totaal gewicht van 420 ton. De muntplaatjes werden vervaardigd door de firma "Bendorfer Metallwarenfabrik Arthur Krupp A.G." te Bendorf, en de aanmunting gebeurde in de Munt van Wenen 24/. Het stuk is in omloop gebleven tot 1 juli 1951.

Deze stukken moesten niet alleen voorzien in de behoefte aan kleingeld, maar waren duidelijk ook bedoeld als propagandamiddel : dit blijkt uit de weergave van de leuze van de Nationalisten UNA - GRANDE - LIBRE, uit de vermelding ESPAÑA zonder het bijhorend REPUBLICA, uit de stralenbundel van de opkomende zon als symbool van een nieuwe orde 25/, uit het juk en de pijlenbundel (emblem van de Falangistische partij van Franco) 26/ en uit de tekst II AÑO TRIUNFAL die verwijst naar de opmars die begon in 1936, het jaar ook waarin de regering in Burgos werd gevormd. De kroon boven het wapenschild is bovendien niet langer de muurkroon van de republiek.

De munten van de Baskische republiek

De vier Baskische provincies Bilbao, Guipuzcoa, Navarra en Victoria maakten van de door de burgeroorlog ontstane verwarring gebruik om op 8 oktober 1936 de onafhankelijkheid van het Baskenland uit te roepen. Het zeer katholieke Euzkadi - zoals de nieuwe republiek zichzelf noemde - moest op niet veel steun van het extreem anti-klerikaal Republikeins kamp rekenen en vormde dan ook het doelwit van een van de eerste grootscheepse Nationalistische offensieven. Na een hevige strijd - met o.m. het berucht geworden terreur-

bombardement op Guernica - hield Euzkadi op 18 juni 1937 op te bestaan

Kort voor de ondergang werden door de Baskische regering nog nikkelstukken van 2 en 1 peseta in omloop gebracht, die door de munt van Brussel waren vervaardigd.

Op de voorzijde vertonen ze het naar links kijkend hoofd van een vrouw met Frygische muts en het opschrift GOBIERNO DE EUZKADI, en op de keerzijde is de waardeaanduiding en het jaartal 1937 omgeven door een ronde gesloten bladerkrans.

De uitgaven van noodgeld

Van 1936 tot 1938 heerste in Spanje een steeds groter wordende schaarste aan pasmunt. Door de burgeroorlog waren verschillende streken van mekaar afgezonderd en was de muntomloop beperkt. Zilver werd opgepot en koper en brons werd voor oorlogsdoeleinden gebruikt. Vandaar dat door de Fábrica Nacional de Moneda y Timbre kartonnen schijfjes in omloop werden gebracht met een doormeter van 35 mm. Op de ene zijde waren ze bedrukt met het nationaal wapenschild en op de andere zijde droegen ze een postzegel of een fiscale zegel met een waarde van 5, 10, 15, 20 of 25 centimos van het type dat toen normaal in gebruik was. De waarde van de zegel bepaalde de betaalwaarde van het kartonnen schijfje.

Naast deze noodmunten voor algemeen gebruik brachten een aantal provincies en steden eigen lokaal noodgeld in omloop. Meestal waren dit biljetten, maar in een aantal gevallen werden ook munten aangemaakt. Tekenend voor het verloop van de krijgsvieringen is dat deze lokale noodmunten in de Nationalistische zone alle in 1936 werden uitgegeven, terwijl ze in de Republikeinse zone alle uit 1937 stammen.

Uitgevende overheid	Denominatie						
	Pesetas			Centimos			
	2½	2	1	50	25	10	5
<u>Nationalistische zone</u>							
Gemeente Cazalla de Sierra						X	
Gemeente El Arahál	X	X	X				
Gemeente Lora del Río					X		
Gemeente Marchena					X		
Gemeente Puebla de Cazalla					X	X	
<u>Republikeinse zone</u>							
Provincies Asturias & León		X	X	X			
Provincies Santander, Palencia & Burgos			X	X			
Eiland Menorca	X		X		X	X	X
Gemeente Arenys de Mar			X	X			
Gemeente Gratallops							
Gemeente Ibi			X		X		
Gemeente : Ametlla del Valles			X	X	X		
Gemeente Nules			X	X	X	X	X
Gemeente Olot			X			X	
Gemeente Sarroca							
Gemeente Segarra de Gaià			X				

9. ESTADO ESPAÑOL (APRIL 1939 - NOVEMBER 1975)

Op 20 januari 1939 werden bij wet alle in gebruik zijnde zilverstukken (t.i.z. al degene uitgegeven sinds 1869) uit de omloop genomen en vervangen door bankbiljetten van de Banco de España. De kopermuntstukken en de bronzen stukken werden op hun beurt

ingetrokken in 1941, nadat nieuwe aluminium munten in omloop waren gebracht door de wet van 3 mei 1940.

Deze eerste munten uit aluminium hadden een waarde van 5 en 10 centimos en vertonen op de voorzijde een ruiter in een antieke wapenrusting, die met geveldde speer naar rechts galoppeert 27/, onder het paard bevindt zich de landsnaam ESPAÑA en in de afsnede, onder de grondlijn het jaartal 1940. Op de keerzijde prijkt een gans nieuw landswapen, omgeven door de waarde aanduiding DIF7 (of CINCO) - CENTS.

Voor het Spaans wapen werd teruggegrepen naar een oudere versie, nadat Franco op 11 februari 1938 had bepaald dat "het wapen van Spanje gebaseerd is op de wapenvoering van de Katholieke Koningen...". Bedoeling was het nationaal verleden van Spanje in herinnering te brengen en de versmelting en verstrengeling van de historische landsdelen goed tot uiting te doen komen. De kwarteren van het wapen zijn immers op hun beurt gehalveerd of gevierendeeld, zodat elk embleem meerdere keren voorkomt. Het schild is gekroond, en een adelaar met gesloten vleugels en met een aureool rond de kop 28/ houdt het voor zijn lichaam. Langs weerszijden van de adelaar staan de gekroonde zuilen van Hercules, voorzien van een banderol met PLUS - ULTRA. Bovenaan loopt een banderol met de leuze UNA GRANDE LIBRE 29/ achter zijn nek door en onderaan bevinden zich een juk (links) en een pijlenbundel (rechts).

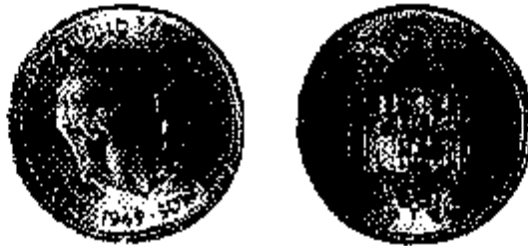
In 1944 verscheen een nieuw stuk van 1 peseta, met een diameter van 21 mm, een massa van 3.5 g en een legering bestaande uit 90 % koper en 10 % tin. Op de voorzijde bevindt het woord PESETA zich vóór een groot cijfer 1 en binnen een brede ronde boord; deze is opgebouwd uit hartvormige siermotieven, afgewisseld met omlijstingen die de wapens van Granada, Aragon, Castilië, Leon en Navarra en de pijlenbundel met juk bevatten. Op de keerzijde is het nieuw Spaans wapen 30/ omgeven door ESPAÑA en ♣1944♣.

Al in 1948 werden andere stukken van 1 peseta uitgegeven. Ze behielden dezelfde karakteristieken, maar op de voorzijde kwam nu het naar rechts gewend hoofd van Franco, binnen het omschrift FRANCISCO FRANCO CAUDILLO DE ESPAÑA POR LA G. DE DIOS (bovenaan) / 1947. (onderaan). Op de keerzijde werd het omschrift

vervangen door UNA (tussen twee zespuntige sterren met 19 (links) en 48 (rechts) in inouse cijfertjes) - PESETA.

Niettegenstaande er vrijwel ieder jaar stukken van 1 peseta werden geslagen, komen slechts vier verschillende jaartallen op de voorzijde voor (1947, 1953, 1963 en 1966); het echt jaar van aanmaak wordt in de sterretjes op de keerzijde gegeven.

Vanaf 1949 werden ook nikkelstukken van 5 pesetas met dezelfde voor- en keerzijdetypes geslagen 31/.

Dezelfde wet van 1949 regelde ook de vervaardiging van 150 miljoen stukken van 50 centimos uit koper-nikkel, met een massa van 4 g, een diameter van 20 mm, een centraal gat van 4 mm en "een iconografische voorstelling van de roemrijke Spaanse Marine" op de voorzijde.

- Vz. Een anker (rechts) is geplaatst op een gedeeltelijk zichtbaar stuurrad (onderaan); bovenaan links, langs de rand, ESPAÑA (tussen twee zespuntige sterren met het jaar van aanmaak) / 1949
- Kz. Vier in een vierkant geplaatste schilden, met de wapens van Leon (bovenaan rechts), Navarra (onderaan rechts), Castillie (bovenaan links) en Aragon (onderaan links); ertussen, 50 / CENTIMOS (bovenaan) en een pijlenbundel op een juk (onderaan).

Aanvankelijk waren de pijlen in de bundel op de keerzijde van boven naar beneden gekeerd. Nadat 990.000 exemplaren waren vervaardigd werd besloten om de pijlenbundel om te keren, met de punten opwaarts. Van het eerste slagjaar 1951 (vermeld in de zespuntige sterretjes) bestaan daardoor twee types. We hebben al gezegd dat het juk en de pijlenbundel de symbolen waren van de

Falanx, die daarbij had teruggesproken naar de persoonlijke emblemen van de "Katholieke Koningen" Ferdinand en Isabella. Dat de pijlen op de eerste stukken van 1951 naar beneden gericht zijn is niet echt een vergissing : op versieringen uit de tijd van Ferdinand en Isabella zijn de pijlen inderdaad ook soms naar beneden gericht. De Falanx was echter duidelijk veel gevoeliger op dit punt, mogelijk omdat ze vreesde dat politieke tegenstanders er zouden kunnen "munt" uit proberen te slaan.

De doelbewuste politiek om het verleden van Spanje terug in herinnering te brengen heeft ook op de bankbiljetten uit deze periode zijn weerslag gehad. Een mooi voorbeeld is de afbeelding van Ferdinand en Isabella op het biljet van 1000 pesetas van 1957

In 1953 werd besloten om ook stukken van 2 1/2 peseta in omloop te brengen. Hun productie begon in 1954 en ze waren - op hun gewicht, doormeter, waarde aanduiding en hoofd datum na - identiek aan de stukken van 1 peseta 32/.

Bij wet van 26 december 1957 werd besloten tot het in omloop brengen van munten van 5, 25 en 50 pesetas uit koper-nikkel.

De voorzijde van deze drie stukken is dezelfde als die van de stukken van 1 peseta van 1947, met het hoofd van Franco. Op de keerzijde

verheft een Sint Jansadelaar zich in vlucht naar links met het wapen van Spanje 33/ in zijn k'auwen; een banderol met het opschrift UNA - GRAN - DE - LIBRE loopt achter zijn hals door, en in de afsnede zijn een juk en een pijlenbundel slechts half zichtbaar; in het veld bevindt zich onderaan links een zespuntige ster met daarin de twee laatste cijfers van het jaar van aanmunting en bovenaan rechts de waarde aanduiding op twee lijnen 34/. De 5 pesetas heeft een kartelrand, maar de 25 en 50 pesetas hebben *UNA **GRANDE **LIBRE x als handschrift.

In 1959 werd de 5 centimos van 1940 uit de omloop genomen. Ze werd niet vervangen door een nieuw stuk, maar er werd overgegaan tot het slaan van een nieuw aluminiumstuk van 10 centimos, van een heel ander type en een heel andere modulus (0,75 gram, 17 mm Ø) dan het vorige

De voorzijde is deze van de stukken van 1, 2.5, 5, 25 en 50 pesetas met 1959 als hoofddatum, en op de keerzijde omringt een gestileerde ronde gesloten kroon van laurietakken de waarde aanduiding 10 / CÉNTIMOS 35/.

In 1966 zagen meerdere nieuwigheden het licht. Zo werd een nieuw stuk van 50 centimos gecreëerd in aluminium (1 g en 20 mm Ø).

Op de voorzijde prijkt nog steeds het naar rechts gewend hoofd van Franco binnen het omschrift FRANCISCO FRANCO CAUDILLO DE ESPAÑA POR LA G. DE DIOS, maar de Caudillo is ouder en magerder weergegeven. Bovendien is de hoofddatum onderaan geflankeerd door twee zespuntige sterren met het werkelijk slagjaar. Op de keerzijde wordt de waarde aanduiding 50 CTS gesplitst door een vertikaal geplaatste laurietak.

Ook werd - voor het eerst sinds 1933 - terug een zilverstuk geslagen. Het had een waarde van 100 pesetas, een diameter van 34 mm, een massa van 19 g en een zilveragehalte van 0,800.

De voorzijde is identiek aan die van de nieuwe 50 centimos, en op de keerzijde is het Spaans wapen 36/ gevat in een omlijsting die overgenomen is van de stukken van acht reales uit de 16e eeuw. Boven het wapen scheidt een kroon de waardeaanduiding 100 PTAS en eronder wisselen het juk en de pijlenbundel af met drie kruisen 37/. De rand is voorzien van hetzelfde opschrift als die van de stukken van 25 en 50 pesetas.

De vernieuwde voorzijde van deze beide stukken werd vanaf 1966 ook voor de stukken van 1 peseta gebezigd. Vermits de zespuntige sterretjes met het slagjaar hier echter reeds op de keerzijde voorkwamen, werden ze op de voorzijde vervangen door twee kruisjes. Verwonderlijk genoeg bleef de voorzijde van de andere denominaties (2 1/2, 5, 25 en 50 pesetas) tot aan de dood van Franco (1975) ongewijzigd.

10. JUAN CARLOS (NOVEMBER 1975 -)

Ondanks het feit dat de Carlisten meegestreden hadden aan de zijde van de Falanx, toonde Franco zich altijd tegenstander van een daadwerkelijk herstel van de monarchie. In feite zette hij de tweede republiek voort in zijn eigen dictatoriale versie, waarbij hij voor het leven benoemd was tot leider (caudillo) 38/. Omdat zich vroeg of laat het probleem van de opvolging zou stellen, en onder druk van de monarchisten, werd in juli 1947 de Wet op de Opvolging uitgevaardigd. Deze bepaalde dat Spanje terug een monarchie was, zonder dat echter gezegd werd wie koning was. Franco zelf verenigde in zijn persoon twee functies: tijdelijk die van staatshoofd (*Jefe del Estado*) en die van eerste minister (*Presidente del Gobierno*). Het duurde nog tot in 1969 vooraleer Franco Juan Carlos, kleinzoon van de laatste koning Alfonso XIII, als zijn opvolger aanduidde. Daarbij passeerde hij de twee zoons van Alfonso XIII en de Carlistische pretendents 39/. Juan Carlos werd 'opvolger van het staatshoofd met de titel van koning'. De wet van 1969 voorzag dus de 'instelling' van het koningschap en niet het herstel. Bedoeling was

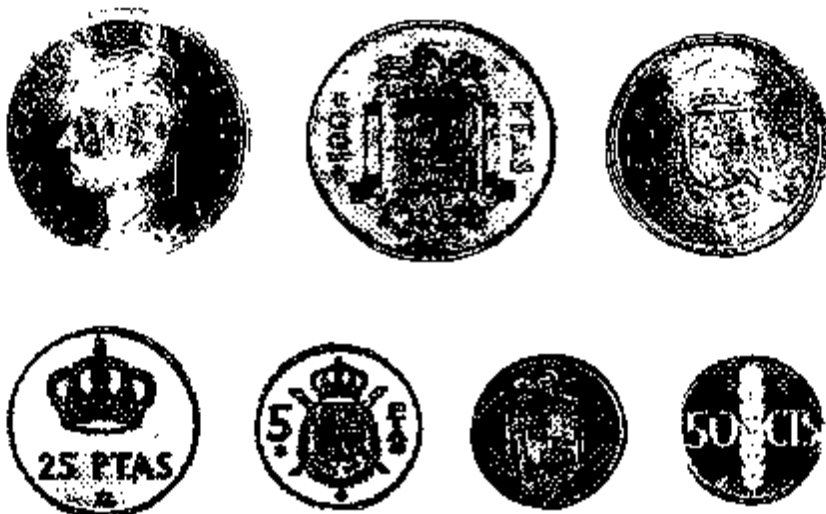
een einde te maken aan de betwistingen door de Carlistische successieaanspraken en ze elke wettelijke grond te ontnemen 40.

Op 20 november 1975 overleed Franco op 83-jarige leeftijd en twee dagen later werd Juan Carlos als koning geïnstalleerd. In 1978 werd een nieuwe grondwet bij volksstemming aangenomen, waardoor Spanje een parlementaire democratie werd op constitutionele basis. In 1981 volgde een poging tot staatsgreep, waarbij een luitenant van Guardia Civil met zijn manschappen de leden van de Cortes in bewang hield. Juan Carlos, die op dat moment de rechtse staatsgreep had kunnen involgen, koos echter voor de democratie. Dat bezorgde hem naderhand grote populariteit.

De laatste 20 jaar is de koers van de peseta steeds gedaald ten opzichte van de Belgische frank. In 1975 was die nog 0,71 BEF tegenover nu 0,25 BEF. Er zijn officiële devaluaties geweest in februari 1976 en juli 1977 en verder een stelselmatige waardevermindering door inflatie. Deze verzwakking gaat nog steeds verder, ondanks het feit dat de Spaanse munt sedert juni 1989 toegetrokken is tot het Europees Monetair Systeem, het EMS 41. Deze monetaire zwakte heeft - zoals we zullen zien - een duidelijke weerslag gehad op de muntslag onder Juan Carlos

Eerste emissie (1976 - 1980)

Vanaf 1976 werden munten van 100, 50, 25, 5 en 1 peseta en van 50 centimos op naam van Juan Carlos I uitgegeven. Ze vormen een goed uitgebalanceerde reeks, met dezelfde afmetingen, massa's en legeringen als de laatste stukken van Franco 42

Alle hebben dezelfde voorzijde: het naar links gewend hoofd van de koning, omgeven door JUAN CARLOS I REY DE ESPAÑA (bovenaan) / . 1975 . (onderaan). Het keerzijdetype van de stukken van 1 peseta en van 50 centimos bleef ongewijzigd behouden, maar dat van de andere werd volledig vernieuwd. Op de 100 pesetas werd het wapen van de 1 peseta hernomen, geflankeerd door de verticaal geplaatste waarde aanduiding 100 (tussen twee zespuntige sterren met het slagjaar) - PTAS. Op de stukken van 50 en 5 pesetas is het gekroond schild met het wapen van Spanje 43/ geplaatst op een Bourgondisch stokkenkruis 44/ en omgeven door de keten van de Orde van het Gulden Vlies; onder het schild bevindt zich een juk en pijlenbundel 45/, en links en rechts in het veld, de waarde aanduiding 46/. Het stuk van 25 pesetas is voorzien van de waarde aanduiding 25 PTAS, onder een grote kroon en boven een zespuntige ster met het slagjaar.

Emissie voor de Mundial '82

Spanje was in 1980 een van de weinige landen die nog geen klassieke herdenkingsmunten hadden uitgegeven. Bij twee gelegenheden waren weliswaar reeds munten speciaal voor een evenement vervaardigd, maar dit waren licht aangepaste versies van de normale pasmunten 47/. Dit veranderde in 1980. Ter gelegenheid van de wereldkampioenschappen voetbal, waarvan de eindronde in 1982 in Spanje doorging, werden alle pasmunten van 1981 en een groot gedeelte van deze van 1980 en 1982 voorzien van een speciale keerzijde. Deze is voor iedere denominatie verschillend, maar omvat steeds de waarde aanduiding en het herdenkingsopschrift ESPAÑA 82. De bijkomende emblemen voor de verschillende denominaties zijn

- 50 centimos : een voetbal en de wereldbol;
- 1 peseta : het Spaans wapen, gehouden door de Sint Jansadelaar;
- 5 pesetas : een voetbal en de wereldbol;
- 25 pesetas : een voetbal op een net;
- 50 pesetas : een voetbal met daarop 82 in de inbouw weergegeven kaart van Spanje;
- 100 pesetas : de wapens van Leon, Navarra, Granada, Aragon en Castilië, en dezelfde voetbal als op de 50 pesetas.

Enkel in 1980 werden alle denominaties vervaardigd. In 1981 en 1982 werden geen stukken van 50 centimos en 100 pesetas meer aangemaakt.

Derde emissie (1982 - 1989)

Vanaf 1982 wordt de gewone reeks munten hernomen, met een aantal aanpassingen die de waardevermindering, vernieuwing en democratisering van deze periode weerspiegelen.

Vernieuwing

Een gekroonde hoofdletter M vervangt op alle stukken de zespuntige sterretjes met het jaar van aanmaak, die van in de 19e eeuw als muntmerk van Madrid fungeerden. Bovendien wordt niet

langer onderscheid gemaakt tussen de hooffdatum en de slagdatum, op elke munt wordt enkel nog het jaar van aanmaak vermeld.

Democratisering

De laatste 15 jaar heeft Spanje een democratiseringsproces doorgemaakt, hetgeen ook merkbaar is op de munten. De Franquistische adelaar komt voor het laatst voor op de peseta van de wereldbeker. Het schild dat hij er vasthoudt is al niet meer dat met de gevierendeelde kwartieren, ingevoerd onder het Francoregime; dit staat voor het laatst op de stukken van 1 en 100 pesetas van de eerste emissie. Ook de leuze UNA GRANDE LIBRE staat voor het laatst op de rand van de stukken van 25, 50 en 100 pesetas van de wereldbeker. Het juk en de pijlenbundel verdwijnen slechts gedeeltelijk: ze komen nog voor op het stuk van 5 pesetas.

Waardevermindering

Om rekening te houden met de waardevermindering van de peseta ondergingen de karakteristieken van een aantal denominaties ingrijpende wijzigingen t.o.v. deze van de overeenstemmende stukken van de eerste emissie:

- het stuk van 50 centimos verdween omdat zijn koopkracht te klein was geworden;
- de peseta werd niet langer vervaardigd uit een koperlegering, maar uit het veel lichter en goedkoper aluminium. Zijn diameter en voorzijdetype bleven ongewijzigd. Op de keerzijde bevinden het oud koninklijk wapen van Spanje 48/ (rechts) en een groot waardecijfer 1 (links) zich boven het woord PESETA; links in het veld is het nieuw muntteken aangebracht;

- omwille van de gewijzigde koopkracht van de peseta werden twee nieuwe stukken (van 2 en van 10 pesetas) ingevoerd, beide met dezelfde voorzijde als die van de andere denominaties: op de keerzijde van het aluminiumstuk van 2 pesetas is de waarde-aanduiding 2 / PTAS geplaatst op de kaart van Spanje 49/; het nieuw muntteken bevindt zich links in het veld;

op deze van de kleine 10 pesetas uit kopernikkel 50/ is het oud koninklijk wapen van Spanje 48/ omgeven door de waardeaan-
duiding DIEZ (bovenaan) / PESETAS (onderaan) en het munt-
teken (rechts in het veld):

- de grote 100 pesetas werd vervangen door een nieuw en veel kleiner stuk uit aluminiumbrons. Aanvankelijk met op de voorzijde een groot hoofd van Juan Carlos en het omschrift bijna tegen de boord, later met een kleiner hoofd en het omschrift een millimeter van de boord verwijderd. Op de achterkant is het oud koninklijk wapen van Spanje 48/ omgeven door CIEN (bovenaan) / PESETAS (onderaan) en het nieuw muntteken (links in het veld). De rand is versierd met lolias.

Aangezien de stukken van 5, 25 en 50 pesetas bijna ongewijzigd bleven 51/ bezat deze reeks niet de homogene en mooie opbouw van de eerste emissie.

De invoering in 1986 van een klein en dik kopernikkelen stuk van 200 pesetas met een afwijkend voorzijdetype verbeterde de structuur van de reeks zeker niet. Op de ene zijde is het moderner weergegeven hoofd van de koning omgeven door JUAN CARLOS I REY DE

ESPAÑA (bovenaan) en 1986. (onderaan), en op de andere bevindt de waarde aanduiding 200 / PESETAS zich tussen een horizontale olijftak (bovenaan, met de punt naar links) en een horizontale eiketak (onderaan, met de punt naar rechts), met het muntteken rechts in het veld. Het geheel bevindt zich telkens in een zevenhoekige uitdieping. De rand bestaat uit vijf gekartelde stroken, afgewisseld met gladde gedeeltes.

Emissie voor de numismatische tentoonstelling te Madrid (1987)

In 1987 werden voor de numismatische tentoonstelling van Madrid speciale munten gecreëerd, duidelijk geïnspireerd op de gelijkaardige emissies van 1951 en 1958. Het zijn stukken van 1 en 200 pesetas van het courant type maar met E.87 bijgevoegd op de keerzijde.

Emissie voor het huwelijksjubileum van de koning (1987)

Op 28 december 1987 verscheen een Ministerieel besluit dat de aanmuntning regelde van een herdenkingsmunt voor het zilveren huwelijksjubileum van het koninklijk paar (gehuwd op 14 juni 1962). Het ontwerp van dit mooi 500 pesetassluk vormt een gelukkige onderbreking in de conceptuele en esthetische monotonie van de Spaanse aanmuntingen van de laatste decennia.

Op de voorzijde staat de naar links gewende gekoppelde beeldenaar van Juan Carlos en Sofia; ervoor, langs de rand, JUAN CARLOS I Y SOFIA; onderaan, tussen twee punten, het jaartal 52; dit alles in een gebogen heptagonale uitdieping. Op de keerzijde figureert het koninklijk wapen van Spanje 48; met rechts ervan en evenwijdig aan de zijkant van dat schild, de waarde aanduiding 500 / PESETAS; in de afsnede ESPAÑA en boven de waarde aanduiding het muntteken; het geheel is opnieuw in een gebogen heptagonale uitdieping geplaatst. De versiering van de rand bestaat uit een afwisseling van kroontjes en twee verstrengelde ringen 53.

De diameter van dit stuk ligt tussen deze van de bestaande munten van 25 en 50 pesetas, maar door de kleur en vooral door de grotere

dikte heeft men getracht de identificatie van het stuk te vergemakkelijken 54/.

Herstel van de harmonische opbouw van de reeks pesemuntten (1989 - 1990)

In de loop van 1989 werd eindelijk werk gemaakt van het herstel van de logische samenhang tussen de afmetingen van de verschillende denominaties. Van de verdere aanmaak van de veel te grote stukken van 2, 25 en 50 pesetas werd afgezien, en de exemplaren van 1 en 5 pesetas werden vervangen door drastisch verkleinde stukken van een nieuw type :

De nieuwe peseta - nog steeds uit aluminium - is maar een vingertopje groot (0,55 g - 14 mm Ø). Het naar links gekeerd aangezicht van Juan Carlos neemt minder dan de linkerhelft van de voorzijde in beslag, op de rechterkant is het woord PESETA aangebracht over een groot waardecijfer 1 en volgt de tekst JUAN CARLOS I * (bovenaan) / ESPAÑA (onderaan) de boord. Op de keerzijde is het veld in vier verdeeld, met het snijpunt iets excentrisch onderaan links; op dit snijpunt is het koninklijk wapen van Spanje 48/ geplaatst; rechts bovenaan bevindt het jaartal zich langsheen de boord en tussen twee punten, en rechts onder is het muntteken aangebracht.

Het stukje van 5 pesetas uit aluminiumbrons met 17,5 mm Ø, weegt 3,0 g en heeft een zeer modern uitzicht gekregen

Op de voorkant staan de gestyleerde initialen JC I (Juan Carlos I), met eronder het jaartal en rechts, vertikaal naast de 1, de landsnaam E/S/P/A/N/A; het veld is diametraal en schuin in twee verdeeld : boven deze lijn is het geheel in reliëf en eronder incuus. Op de andere kant staat het groot waardecijfer 5 tussen het muntteken (links) en het vertikaal geplaatst P/T/A/S; onderaan, en gedeeltelijk over het waardecijfer, stellen drie zellen de schepen van Christoffel Columbus voor.

Aan de karakteristieken van de 10 pesetas werd niet geraakt; wel werd in 1993 de waarde aanduiding "DIEZ" vervangen door ".10"

In 1990 verscheen een nieuw stuk van 200 pesetas, dat - om beter in het geheel te passen - iets groter was dan het vorige (25 mm Ø in plaats van 22 mm Ø).

Op de voorzijde staat een mooi portret van de koning en kroonprins Felipe; hun gekoppelde bustes zijn weergegeven in driekwart vooraanzicht en in een vrij uitgesproken reliëf, dat beschermd wordt door een brede boord met het omschrift JUAN CARLOS I REY DE ESPAÑA (bovenaan) / .1990. (onderaan) De keerzijde geeft de godin Cybele weer die in haar met leeuwen bespannen Romeinse triomfwagen naar links rijdt 55; er omheen bevindt zich een gelijkaardige boord als op de voorzijde, met bovenaan 200 PESETAS en onderaan het muntteken, telkens tussen twee punten. De rand, afwisselend vijf gekartelde en gladde stroken, wijzigde niet.

De vernieuwing van de pasmunten werd helemaal afgerond door de creatie van aangepaste stukken van 25 en 50 pesetas. Deze werden echter eigenaardig genoeg uitsluitend onder de vorm van gedenkmunten in omloop gebracht.

Emisies voor het jubileumjaar 1992

1992 was een belangrijk jaar voor Spanje. Allerlei gebeurtenissen en herdenkingen vielen samen en de munt speelde daar uitgebreid op in. Men vierde de vijfhonderdste verjaardag van de ontdekking van Amerika door Christoffel Columbus, de organisatie van de Olympische Spelen in Barcelona en van de wereldtentoonstelling in Sevilla en de rol van Madrid als culturele hoofdstad van Europa.

Ter gelegenheid van deze gebeurtenissen werden vanaf 1990 herdenkingsmunten uitgegeven. Een aantal daarvan in onedele metalen en bestemd voor de gewone omloop, maar andere in goud en zilver en van een zeer aanvechtbaar monetair karakter 56. Deze laatste worden hier dan ook niet behandeld.

Zoals gezegd werden de vernieuwde stukken van 25 en 50 pesetas uitsluitend als herdenkingsmunten in omloop gebracht, en dit vanaf 1990. Hun karakteristieken zijn de volgende :

25 pesetas	koper - nikkel - aluminium	4,25 g	19,5 mm Ø	rond met centrale doorboring
------------	-------------------------------	--------	-----------	---------------------------------

50 pesetas koper nikkel 5,60 g 20,5 mm Ø rond met zeven geprofonceerde inkepingen

De olympische spelen van Barcelona

Voor dit sportief evenement werden tussen 1990 en 1992 twee stukken van 25 pesetas en twee van 50 pesetas uitgegeven :

- Vz. Onderaan rechts, de naar links gewende buste van de koning; bovenaan, JUAN / CARLOS I; links (van boven naar onder, in verstrengelde letters die de rand min of meer volgen) ESPAÑA; in de afsnede, het jaartal (1990 of 1991).
- Kz. Rechts boven, een hoogspringer die de lat ruggelings overschrijdt, onderaan links, langheen de boord, BARCELONA / '92; onderaan, 25 / PTAS, naast het middengat, diametraal tegenover elkaar, het muntteken (rechts beneden) en het embleem van de Spe en 5// (links boven)

- Vz. Rechts, een naar rechts gewende discuswerper; bovenaan links, langsheen de boord, ESPAÑA, eronder 1990
- Kz. Het embleem van de Spelen tussen de hondenloper en de ringen, een naar links verbredende horizontale stralenbundel met de inscriptie 25 - PTAS, onder de bundel, BARCELONA '92; bovenaan rechts, in het veld, het muntteken.

- Vz. Rechts, de naar links gewende buste van de koning; links, langsheen de boord, JUAN - CARLOS I ; in het veld tussen beide, FS / PA / ÑA / 1992
- Kz. De torens van de kathedraal van de Sagrada Família van Gaudi; rechts, langsheen de boord, BARCELONA / '92; links, 50 / PTAS (de letters boogvormig naar beneden geplaatst) onder het muntteken.
- Vz. De voorgevel van een groot huizenblok in Barcelona; bovenaan, langsheen de boord, ESPAÑA; rechts, 1 / 9 / 9 / 2 (vertikaal).
- Kz. Rechts, het logo van de Spelen boven het muntteken; bovenaan links, langsheen de boord, BARCELONA / '92; onderaan links, 50 / PTAS

De wereldtentoonstelling te Sevilla

Ook voor deze organisatie werden tussen 1990 en 1992 twee speciale pasmunten van 25 pesetas en van 50 pesetas in omloop gebracht :

- Vz. Rechts, de naar links gewende buste van de koning; links, in het veld, JUAN / CARLOS I / ESPAÑA (de landsnaam loopt schuin opwaarts en de letters versmallen)
- Kz. Bovenaan, een wereldbol onder het boogvormig opschrift EXPO '92 (rechts) en het muntteken boven het waardecijfer 50 (links); onderaan, PESETAS / 1990
- Vz. Onderaan, een perspectiefisch verbogen stadszicht van Sevilla dat de boord van de munt volgt; bovenaan, langsheen de boord, ESPAÑA (met letters die van links naar rechts groter worden); tussen beide, in het veld, SEVILLA (schuin opwaarts en groter wordend).
- Kz. Als van vorig stuk
- Vz. Rechts, de naar links gewende buste van de koning; bovenaan, JUAN / CARLOS I, links (van boven naar onder, in verstrengelde letters die de rand min of meer volgen) ESPAÑA; in de alsmede, 1990

- Kz. Rechts, de Giraldatoren te Sevilla; bovenaan, langsheen de boord, SEVILLA '92; links, 25; onderaan, langsheen de boord, PTAS; onder het gat, het muntteken.
- Vz. Onderaan rechts, een grote wereldbol die doorboord wordt door de centrale doorboring; rechts bovenaan, ESPAÑA (langsheen de boord, met de letters zaagtandsgewijs geplaatst); rechts onderaan, 1992 (de cijfers boogvormig naar beneden lopend).
- Kz. Links, de Torre del Oro te Sevilla; boven het centraal gat, 25, rechts van dit waardegetal en van het gat, P / T / A / S (vertikaal geplaatst); onderaan rechts, een horizontale band met de inscriptie SEVILLA en daaronder '92; rechts in het veld, het muntteken.

Madrid, culturele hoofdstad van Europa

Madrid was in 1992 de culturele hoofdstad van Europa. Dit feit werd herdacht op een aantal speciale stukken van 200 pesetas. De normale voorzijde werd daartoe gecombineerd met drie verschillende keerzijdes :

- Keerzijde als van de normale pasmunt, maar met op de brede boord de inscriptie MADRID 1992 CAPITAL EUROPEA DE LA CULTURA (bovenaan) / . 200 PTAS . (onderaan).
- Ruitersstandbeeld naar rechts; rechts, in het veld, het muntteken; links, in het veld, E / S / P / A / Ñ / A (met de letters schuin neerwaarts geplaatst); rondom, een brede boord met de inscriptie MADRID 1992 CAPITAL EUROPEA DE LA CULTURA (bovenaan) / . 200 PTAS . (onderaan).
- Een rechtopstaande beer eef van de vruchten van een boom; rondom, een brede boord met de inscriptie MADRID 1992 CAPITAL EUROPEA DE LA CULTURA (bovenaan) / . 200 PTAS . (onderaan)

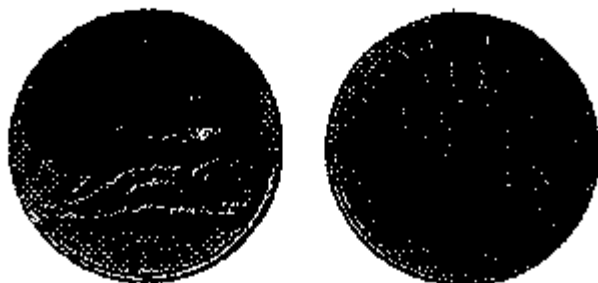
Met deze uitgebreide emissies heeft Spanje de smaak voor herdenkingsmunten blijkbaar goed te pakken gekregen. In 1993 zijn nu al speciale stukken van 200 pesetas ter ere van Juan Luis Vives voorzien, en een 50 pesetas die zal opgedragen worden aan de provincie Extremadura. Ook bij de 5 pesetas zal gebruik gemaakt worden van een speciaal type dat aan Sint Jacob van Compostella herinnert.

11. SLOT

De democratisering en de industrialisering hebben toegelaten dat Spanje in 1986 toetrad tot de Europese Gemeenschap, en dat de peseta aansloot bij het EMS. De toekomst van de Spaanse munt zal daardoor dezelfde zijn als die van de andere EG-munten. In december 1991 hebben de regeringsleiders van de EG in Maastricht een principieverklaring afgelegd. Het is de bedoeling te komen tot één centrale bank vanaf 1996, de ECU vanaf 1999 in de hele EG tot wettig betaalmiddel te maken en in een nog latere fase tot enig betaalmiddel. Dat zal dan het definitief einde betekenen van de peseta.

NOTEN

- 1/ *Milled* betekent letterlijk "gemalen"; *Milled money* is de Engelse benaming voor muntstukken die vervaardigd werden met de schroefpers.
- 2/ Van deze Latijnse Muntunie maakten Frankrijk, België, Zwitserland, Griekenland en Italië deel uit. Daardoor bezaten deze landen een eenvormig muntstelsel, dat gebaseerd was op de dubbele standaard of het bimetalisme (dit betekent dat hun monetair systeem zich steunde op de intrinsieke waarde van zowel goud als zilver. De waardeverhouding tussen beide was vastgelegd op 15,5 tegen 1). Bovengenoemde landen waren overeengekomen gelijkaardige munten te slaan met dezelfde afmetingen, hetzelfde gewicht en eenzelfde gehalte. Twee soorten waren voorzien :
- de eerste, met onbeperkte betaalkracht, bestond uit stukken met een gehalte van 900 duizendsten (ofwel in zilver voor de stukken van 5 frank, ofwel in goud voor de stukken met hogere waarden) waarvan de metaalwaarde of intrinsieke waarde gelijk was aan hun nominale of faciale waarde (dit wil zeggen dat in een zilverstuk van 5 frank ook voor 5 frank zilver zat en dat een goudstuk van 20 frank een hoeveelheid goud bevatte die 20 frank waard was; het was toen trouwens mogelijk om met een hoeveelheid goud of zilver naar de Munt te gaan en die daar, mits afhouding van een kleine vergoeding, tot munten te laten omwerken);
  - de tweede had slechts een beperkte betaalkracht en omvatte de kleine zilverstukken (tot 2 frank); hun gehalte bedroeg slechts 835 duizendsten, zodat de intrinsieke waarde iets lager was dan de nominale.
- 3/ De dame op de voorzijde stelt Spanje voor en is overgenomen van een medaille van Marchionni uit 1868; ze is gebaseerd op een denarius van Hadrianus met dezelfde Hispania op de keerzijde.

- 4/ Sinds 1851 werd op de Spaanse munten door middel van sterretjes aangegeven in welk atelier de munt geslagen was. Dit gebeurde als volgt :

ster met 8 punten : Barcelona
 ster met 7 punten : Sevilla
 ster met 6 punten : Madrid
 ster met 5 punten : Manila
 ster met 4 punten : Jubia
 ster met 3 punten : Segovia

De meeste munten dragen de zespuntige ster van Madrid. De laatste honderd jaar kwam een bepaald munttype altijd uit eenzelfde atelier en droeg dus altijd eenzelfde soort ster. Vanaf 1982 heeft men gebroken met deze traditie.

- 5/ Op de Spaanse munten wordt, net zoals in andere landen, een jaartal afgedrukt. In Spanje echter was dit het jaar waarop besloten werd dit munttype te vervaardigen. Het echte jaar waarin de munt geslagen werd zette men, heel klein, in de bovenvermelde sterretjes.

Met deze wijze van datering bezit de Spaanse numismatiek een uniek hulpmiddel om de staat van bewaring van een stuk vast te stellen : bij stukken in zeer fraai (*muy buena conservacion*) moet de datum in de sterretjes nog leesbaar zijn; is dit niet meer het geval dan is de munt ten hoogste nog fraai (*bien conservada*).

Deze dateringswijze is voor het laatsi toegepast in 1982.

- 6/ De verschillende onderdelen van dit gevierendeeld wapen zijn de volgende :

- in het eerste kwartier bevindt zich het wapen van Castilië, een kasteel met drie torens, waarvan de middenste de grootste is, elk met drie kantelen.
- in het tweede kwartier staat het wapen van León, een gekroonde naar links kimmende leeuw.

Het zijn allebei voorbeelden van sprekende wapens, waarbij de figuren betrekking hebben op de naam. De leeuw als embleem van León komt voor het eerst voor op munten van Alfonso VII (1126-1157). Alfonso VIII (1158-1214) gebruikte het kasteel van Castilië en Ferdinand III (1230-1252) voegde beide samen in een gevierendeeld schild.

- in het derde kwartier zien we het wapen van Aragon : vier verticale strepen (palen). Over dit wapen bestaat een legende, opgetekend in een vijftiende-eeuws handschrift. Ze verhaalt dat

Wilfried I, graaf van Aragon, de koning van Frankrijk ter hulp kwam in een slag tegen de Moren. Hij werd echter dodelijk gewond, en toen de Franse koning na de slag zijn medestander opzocht, doopte hij zijn vier vingers in Wilfrieds bloed en trok daarmee vier rode lijnen op zijn gouden schild. Dat het wapen van Aragon op deze manier tot stand kwam is erg onwaarschijnlijk. Het verhaal speelt zich af in de jaren 800, terwijl het gebruik van heraldische tekens, kleuren en emblemen op schilden en wapens pas in de 12e eeuw ontstond, tijdens de kruistochten. Aangezien Aragon vroeger ook Catalonië omvatte, is het niet verwonderlijk dat Catalonië hetzelfde wapen voert. Dezelfde vier strepen komen echter ook in het wapen van Valencia, de Provence en Andorra voor.

Reeds in 1140 zegelde Raymond Berengar, een graaf van de Provence, met een schild met palen. Zijn familielid en naamgenoot, de koning van Aragon, voerde in 1157 dezelfde palen, samen met een zogenaamde karbonkel (acht stralen, spaken of dinakels, uitgaande vanuit een centraal cirkeltje en min of meer versierd). Dit geslacht had reeds in de tijd van de Karolingers een zekere vermaardheid gekregen en heeft de in het begin vrij bescheiden bezittingen aan de overzijde van de Pyreneeën tot uitgangspunt genomen voor de stichting van een rijk dat steeds meer in macht en aanzien zou toenemen.

- de ketting in het vierde kwartier is het wapen van Navarra. Het wordt wel eens uitgelegd als een woordspeling: "*Una varra*" (uit te spreken als *una barra*) betekent in het Spaans een metaal baar, een staaf en met wat goede wil een keten. Er bestaat echter ook een legende die teruggaat naar een veldslag van de Reconquista (de herovering van Spanje op de moslims), die werd uitgevochten op 16 juli 1212 bij Navas de Tolosa. Alfonso VIII, koning van Castilië, boekte daar een beslissende zege op Muhammad an Nasir. In de strijd hadden alle christelijke staten van Spanje meegevochten, bijgestaan door Franse eenheden. Sancho VII de Sterke, koning van Navarra (1194-1234), had meegevochten en zich onderscheiden door het hoofdkwartier van Muhammad te veroveren. Daarbij zou hij de kettingen die rond het kamp waren gespannen verwijderd hebben, delen van de ketting in christelijke kerken hebben gedeponneerd en een afbeelding ervan in zijn wapenschild hebben overgenomen. Het midden van de ketting zou een edelsteen zijn, afkomstig van de tulband van Muhammad (de zilveren 100 pesetas van 1966 is het enige muntstuk waarop men deze edelsteen kan zien; op alle andere stukken is hij niet te onderscheiden of is het een gewone schakel). De vorm van de ketting varieert al naargelang van de vorm van het schild, maar is wel altijd opgebouwd uit een rond gespannen ketting met twee verbindingen in kruis en twee verbindingen in diagonaal.
- in punt bevindt zich het wapen van Granada: een granaatappel (*granada* in het Spaans) die, zijdelings geopend, zijn zaden toont en ondersteund wordt door een stengel met twee bladeren. Deze vrucht werd als persoonlijk embleem gebruikt door koning Hendrik

IV (1454-1474), nog voor de Reconquista door de verovering van Granada beëindigd werd. Dit laatste gebeurde door Ferdinand II, de katholieke, in 1492

Al deze emblemen hebben hun eigen kleuren. Castilië een gouden kasteel op een schild van keel (= rood), León een leeuw van keel op een schild van zilver (= wit), Aragon vier palen van keel op een schild van goud, Navarra een ketting van goud op een schild van keel en Granada op een schild van zilver een appel van keel op een steel met twee bladen van sinopel (= groen). Natuurlijk kunnen deze kleuren niet op munten overgebracht worden, maar toch zijn ze er op een andere manier op weergegeven. Er bestaat namelijk een afspraak voor het geval een wapen zonder kleuren voorgesteld moet worden: keel (rood) wordt vervangen door een verticale arcering, goud (of geel) door stippen, azuur (of blauw) door een horizontale arcering en zilver (of wit) blijft effen. Deze afspraak werd op de Spaanse munten van voor de Tweede Wereldoorlog meestal gerespecteerd.

7/ Dit is een kroon in de vorm van een kasteelmuur met torens en kantelen, en wordt gebruikt om een andere dan vorstelijke soevereiniteit weer te geven. Deze muurkroon of stedekroon bestond al in de oudheid. Bij de oude Romeinen was dit een ereteken voor de krijger die het eerst de muur van een vijandelijke stad had beklommen.

8/ Het zijn de zuilen van Hercules, die van in de Oudheid de 18 mijl brede Staat van Gibraltar verzinnebeelden. Hercules of Herakles was de zoon van Zeus en Alcmena, en de oppergod had Alcmena toegezegd dat de eerstvolgende geborene de heerschappij over Mycene zou toekomen. Hera, de vrouw van Zeus, verhinderde dat dit Herakles zou zijn door er voor te zorgen dat Eurystheus, de zoon van de heersende Myceense koning, vroeger geboren werd. Daardoor stond Herakles onder het gezag van Eurystheus, en toen hij na een wandaad het Orakel van Delphi raadpleegde, legde dit hem op om twaalf opdrachten in dienst van Eurystheus te vervullen. Twee van deze twaalf werken speelden zich af in het Westen van de Middellandse Zee: gouden appelen halen in een heilige tuin aan de westkust van de Wereldzee (dus ergens in het Noordwesten van Marrokko), die bewaakt werden door de Hesperiden, en de runderen van de reus Geryones, die op een eiland bij Spanje woonde, buitmaken en naar Griekenland brengen.

Volgens de legende was de Middellandse zee toen nog een afgesloten binnenzee, zonder verbinding met de Atlantische Oceaan. Toen Hercules bij een van deze werken de landengte passeerde spleet hij ze in twee, waardoor de Straat van Gibraltar ontstond en het water vrij van de Middellandse Zee naar de Atlantische Oceaan kon stromen. De rotsblokken die daarbij opgehoopt werden vormden in Spanje de rots van Gibraltar en in Afrika de berg Aho bij Ceuta. Beide vormen zij de zogenaamde

zuilen van Hercules (in de oudheid heetten zij respectievelijk Mons Calpe en Mons Abila)

Dit verhaal is feitelijk veel ouder en stamt van de Feniciërs, een volk dat zich 3000 jaar geleden meester maakte van de heerschappij over de wereldzeeën en aan de oostkant van de Middellandse Zee woonde in het huidige Libanon. Zij aanbaden Baäl en Astarte, maar daarnaast had elke stad nog haar eigen plaatselijke jongere god. In Tyrus, een van de voornaamste steden, werd deze laatste Melkart (of "God van de stad") genoemd. Hij werd voorgesteld als een zegevierende krijger of zeevaarder en was de geestelijke leider van de grote scheepvaartexpedities van de Feniciërs. Zij hebben de hele Middellandse zee verkend, nederzettingen gesticht (waaronder Carthago), en bereikten in de 12e eeuw voor onze tijdrekening de Atlantische Oceaan. Zij noemden de Straat van Gibraltar "de zuilen van Melkart" en stichtten honderd kilometer verder Gades (het huidige Cadiz), waar ze een tempel ter ere van Melkart oprichtten.

De Grieken hebben Melkart opgenomen in hun godenstelsel en hem de naam Herakles gegeven. De Romeinen noemden hem nog later Hercules. Nadat het Fenicische Rijk verdwenen was, bleven er toch nog tempels ter ere van Melkart. Deze werd dan vereenzelvigd met Herakles en "de Tyrische Herakles" genoemd.

Hercules zou in beide bergen de spreuk NON PLUS ULTRA of NEC PLUS ULTRA ("tot hier en niet verder", "verder kan men niet" of "niet meer verder") gegrift hebben. Men geloofde dat dit de grenzen van de wereld waren en dat er verder geen land meer te vinden was. De uitdrukking wordt nu nog gebruikt voor een grens die men niet kan passeren of een uitstekende zaak waar niets boven gaat.

In 1492 ontdekte Christoffel Columbus Amerika. Sindsdien weet men dat de zuilen van Hercules niet het einde van de wereld vormen. Karel V, die hield van deviezen en emblemen, heeft de spreuk op de zuilen in een aangepaste vorm als de zijne aangenomen: hij liet het woordje NON (of NEC) vallen en maakte er PLUS ULTRA (immer verder) van. De zuilen van Hercules staan al van onder zijn bewind op de Spaanse munten.

- 9/ Donato Alvarez Santullano, Rafael Narváez en Angel Mendoza Ordóñez.
- 10/ Dit zijn de initialen van de firma Oeschger, Mesdach & Cie, gevestigd in het Franse Blache-Saint-Vaast (Pas-de-Calais).
- 11/ De Orde van het Gulden Vlies werd door Filips de Goede op 10 januari 1430 (dag van zijn huwelijk met Isabella van Portugal) te Brugge ingesteld, en dit ter ere van de maagd Maria en de apostel Andreas, schutspatroon van Bourgondië. Het was de bedoeling van Filips om een tegenhanger te scheppen van de hoge Franse en Engelse orden (zoals de Orde van de Kousenband) en daarmee de hoge adel in zijn erflanden nauwer aan zich te binden. De ridders die er deel van uitmaakten verplichtten er zich toe het geloof en de Kerk

te verdedigen en het ridderwezen tot nieuwe bloei te brengen door deugden en goede zeden te verbreiden.

De souvereiniteit van de Orde hing niet af van grondbezit. Filips zelf was er het eerste hoofd van en er was bepaald dat het grootmeesterschap na zijn dood toekwam aan zijn erfopvolgers, eventueel naar de oudste dochter. Zo ging het, samen met de Nederlanden, achtereenvolgens over op Karel de Stoute, diens dochter Maria van Bourgondie, haar zoon Filips de Schone en haar kleinzoon Karel V. Via deze laatste bleef de orde in het bezit van de Spaanse linie van de Habsburgers. Toen deze in 1700 uitstierf brak de Spaanse Successieoorlog uit. De Vrede van Utrecht, die in 1713 de erfenis verdeelde tussen de twee pretendentes Karel van Habsburg en Filips van Bourbon, bevatte echter geen regeling omtrent de souvereiniteit van de Orde. Beiden deden dan ook rechten gelden op het bezit ervan, zodat sindsdien twee takken van de Orde bestaan: een Oostenrijkse en een Spaanse. Napoleon stelde na zijn overwinning op Oostenrijk en Spanje in 1809 een *Ordre militaire des Trois Toisons d'Or* in (hij was ook in het bezit van de Zuidelijke Nederlanden).

Het zinnebeeld van de orde was en is het gouden vlies (een gouden ramsvacht, met kop en poten, die door een ring is genaald) uit de legende van Jason en de Argonauten. Bij de Spaanse tak is de kop van de ram in zijaanzicht weergegeven, terwijl bij de Oostenrijkse de kop schuin er hangt en de twee horens tegelijkertijd zichtbaar zijn. Het vlies hangt aan een gouden haakketen, waarvan de schakels gevormd worden door twee ineengestrongelde of tegen elkaar geplaatste vuurslagen (gereedschap met platte bodem en uitlopend in twee gekromde, naar binnen gebogen uiteinden), afgewisseld met vuurstenen waaruit de vonken wegspringen.

- 12/ Uit de initialen van de rijk- en muntmeesters blijkt dat Rafael Narváez reeds vervangen was door Eduardo Diaz Priemienta op het ogenblik dat deze goudstukken vervaardigd werden.
- 13/ Donato Alvarez Santullano, Eduardo Diaz Priemienta en Angel Mendoza Ordóñez.
- 14/ Op de stukken van 25 pesetas werden de massa en de waarde aangegeven met 124 PIEZAS EN KILOG en 25 PLSEIAS.
- 15/ Het is een zogenaamd "Frans schild" (met accoladevormige punt).
- 16/ 150.000 exemplaren in 1897.
- 17/ Het leger en de clerus waren tegenstanders van Frankrijk, daar waar een groot deel van de bevolking met de Geallieerden sympathiseerde. Geen van beide fracties wilde echter aan het conflict deelnemen. De katastrofaal verlopen oorlog met de Verenigde Staten (1898) lag daarvoor nog te vers in het geheugen.

- 18/ In België werden al in 1851 stukken van 20, 10 en 5 centiem uit kopernikkel in omloop gebracht. Dit was trouwens een primeur voor Europa
- 19/ België was in 1901 het eerste land dat zijn kopernikkelen pasmunt beter herkenbaar maakte door middel van een centrale perforatie (het zogenaamde type Michaux). Frankrijk volgde in 1914 dit voorbeeld.
- 20/ Van nu af aan vanzelfsprekend zonder het hartschild van Bourbon
- 21/ 25 mm Ø - 7,0 g - 75 % koper & 25 % nikkel - centrale doorboring.
- 22/ Deze werd later hoofd van de graveerafdeling van de *Fábrica Nacional de Moneda y Timbre*.
- 23/ Villanueva was toen ingenieur in de industrie te Burgos.
- 24/ Voor de verzending werden ze per duizend in een verzegelde zak gedaan en per twintig zakken in een houten kist. Voor de vervaardiging van de 3.000 nodige kisten schafte Krupp-Bendorf zich zelfs een speciale machine aan.
- 25/ Het lied van de Falangisten heette "Cara al Sol" (met het gezicht naar de zon)
- 26/ De *Falanx* was tot 1967 de officiële naam van de Spaanse nationale beweging, de eenheidspartij van Franco. Deze fascistische partij heette oorspronkelijk *Falange Española* en was in 1933 door Primo de Rivera opgericht. Ze fuseerde tijdens de burgeroorlog met de Carlistische organisaties en heette vanaf 1967 kortweg *Movimiento* (Beweging).
Deze nationalistische beweging, die gesteund werd door de kerk, greep terug naar symbolen uit het verleden, om naar de persoonlijke emblemen van de grondleggers van het Spaanse koninkrijk, de "Katholieke Koningen" Ferdinand en Isabella. Deze emblemen waren respectievelijk een bundel pijlen en een juk. De pijlen symboliseerden kracht, en het juk eendracht
- 27/ Deze ruiter is overgenomen van de bronzen munten van de *Osca* (een Kelt'berische volksstam) uit de eerste eeuw voor Christus.
- 28/ Dit is de Sint Jansadelaar. Zoals vele heiligen heeft ook de apostel Johannes een kernmerkend attribuut. Voor hem is dat een adelaar omwille van de verhevenheid van zijn evangelieproloog. Deze arend komt voor het eerst als schildhouder van het koninklijk wapen voor op de kerk van San Juan de los Reyes in Toledo, die in 1476 door Isabella I van Castilië en Ferdinand II van Aragon na een gewonnen veldslag werd opgericht. Ook op de munten van dit vorstenpaar werd

er gebruik van gemaakt, o.m. op hun overbekende dubbele en enkele Excelentes.

Wanneer Karel I (de latere keizer Karel V) in 1516 koning van Spanje werd, raakte deze adelaar in onbruik.

- 29/ Wanneer het wapenschild in kleur wordt afgebeeld, is de banderol rood met zwarte letters, de kleuren van de Falanx.
- 30/ De beschrijving van dit wapen stemt volledig overeen met dat op de stukken van 1940. Er zijn wel een aantal stylistische verschillen tussen beide :
- het schild en de banderol zijn aanzienlijk verkleind;
  - de zuilen zijn korter geworden;
  - de golven onder de zuilen zijn langer en dunner;
  - de uiteinden van de veren van de adelaar krullen om.
- 31/ Deze hebben een diameter van 32 mm en wegen 15 g. De hoofddatum is steeds 1949, het jaar waarin de wet werd uitgevaardigd die dit stuk creëerde.
- 32/ Hun karakteristieken zijn de volgende .
hoofddatum	: 1953
waardeaanduiding	: 2'50 (tussen twee zespuntige sterren met het slagjaar) - PESETAS
- 33/ Een gekroond schild met het gevierendeeld wapen van Spanje (1. Castilië, 2. León, 3. Aragon en 4. Navarra) en met Granada in de punt, geflankeerd door de gekroonde zuilen van Hercules met een banderol met het opschrift PLUS - ULTRA.
- 34/ Respectievelijk 5 / PTAS, 25 / PTAS of 50 / PTAS
- 35/ Het woord CENTIMOS is gedeeltelijk over de krans heen geplaatst.
- 36/ Het wapen is gevierendeeld (1. Castilië, 2. León, 3. Aragon en 4. Navarra) en met Granada als hartschild. De plaats van Granada is zeer ongebruikelijk : gewoonlijk komt dit wapen in de punt. Bovendien is deze zilveren 100 pesetas het enige muntstuk dat de edelsteen weergeeft op de ketting in het wapen van Navarra.

- 37/ De vorm van de kruisen is overgenomen van de militaire San Fernando-orde die in 1815 werd gesticht.
- 38/ Zoals men kan lezen op zijn munten, bij Gods genade (*por la gracia de Dios*).
- 39/ Onder meer Carlos Hugo van Bourbon-Parma, een verre neef van de laatste afstammeling van Don Carlos, en gehuwd geweest met prinses Irene van Nederland.
- 40/ Juan Carlos is wettelijk dus de opvolger van het staatshoofd Franco, en niet van de vroegere koning Alfonso XIII.
- 41/ De munten die daar deel van uitmaken hebben een vaste wisselkoers ten opzichte van elkaar, met een schommelingsmarge van 2,25 %. Bij de toetreding van Spanje tot het EMS twijfelde men terecht aan de stabiliteit van deze munt. Daarom kreeg zij een schommelingsmarge van 6 %.
- 42/ Enkel bij de stukken van 100 pesetas werd een wijziging doorgevoerd : omwille van de sterk gestegen zilverprijs werden deze nu uit kopermikkel vervaardigd;
- 43/ Het gevierendeeld wapen met Bourbon als hartschild, zoals dat al tussen 1876 en 1926 in gebruik was.
- 44/ Dit is een schuinkruis of Sint Andrieskruis, gevormd door twee knoestige dikke takken met afgesneden zijtakken. Soms eindigen de uiteinden op krullen, die een stuk schors voorstellen dat achtergebleven is bij het afhakken van de tak. Dikwijls is op het snijpunt van de armen een vuurslag geplaatst. Het Bourgondisch kruis is op veel munten van de Zuidelijke Nederlanden weergegeven en werd ook op vlaggen afgebeeld. Daar wisselden de kleuren in de loop der tijden : blauw op rood, houtkleur op goud of rood op wit (de vuurslag was meestal goudkleurig). Dit symbool is afkomstig van de Bourgondische hertogen en werd door Karel V, die ook hertog van Bourgondië was, in Spanje ingevoerd. Karel verkoos de Bourgondische emblemen van zijn vader Filips de Schone ook in zijn Spaanse gebieden te gebruiken, ofschoon er echt Spaanse emblemen bestonden, zoals het juk en de pijlbundel.
- 45/ De koorden rond het juk en rond de pijlbundel vormen de initialen van het vorstenpaar : respectievelijk JC (van Juan Carlos) en S (van Sofia).
- 46/ 50 (tussen twee zespuntige sterren met het slagjaar) - PTAS, verticaal geplaatst, en S - P / T / A / S (deze letters verticaal boven elkaar), met een zespuntige ster met het slagjaar onder de 5.

- 47/ Op 2 december 1951 werden voor de grote numismatische tentoonstelling van Madrid 5.000 stukken van 1 peseta en van 50 centimos geslagen en 6.000 stukken van 5 pesetas; deze waren geheel identiek aan de normale pasmunten, maar in de linker ster werd 19 vervangen door de letter E. Voor de tentoonstelling van Barcelona in 1958 werden 43.000 stukken van 50, 25 en 5 pesetas geslagen waarop de letters BA de linker ster vervingen.
- 48/ Een gekroond schild met een gevierendeeld wapen (1. Castilië, 2 León, 3. Aragon en 4. Navarra), in de punt Granada en Bourbon als hartschild, tussen de zuilen van Hercules.
- 49/ Een landkaart van Spanje zoals het nu is, met rechts de Balearen; en daaronder, ingezet, de Canarische eilanden (in werkelijkheid liggen deze laatste naast mekaar, maar op de munt zijn ze in twee groepen onder mekaar afgebeeld). Onderaan is de kustlijn van Noord-Afrika weergegeven, met aanduiding van de Spaanse enclaves Ceuta en Melilla.
- 50/ 4,0 g en 18,5 mm Ø.
- 51/ Het muntteken werd vernieuwd en deze denominaties werden nu alle drie voorzien van een kartelrand.
- 52/ De eerste stukken dragen het jaartal 1987, alhoewel ze pas in januari 1988 in omloop werden gebracht. Er werden ook exemplaren met de jaartallen 1988 en 1989 uitgegeven.
- 53/ De kronen zijn afwisselend naar boven en naar onder gericht.
- 54/ Deze stukken meten 28 mm Ø, wegen 12 g en zijn samengesteld uit 88,4 % koper, 5 % aluminium, 5 % nikkel, 1 % ijzer en 0,6 % mangaan.
- 55/ Het is de weergave van een beeld op de Plaza de la Cibeles in Madrid (de godin Cybele is het symbool van de stad Madrid). De godin en haar wagen werden vervaardigd door de Spanjaard Francisco Gutiérrez (1727 - 1782) en de leeuwen door de Fransman Robert Michel (1720 - 1786). Het geheel is een van de vele verfraaiingen die tijdens de regeringsperiode van Karel III tot stand zijn gekomen.
- 56/ Deze stukken, met nominale waarden van 100 tot 80.000 pesetas bezaten weliswaar een formeel correcte legale basis, maar hun uitgifteprijs stemde niet overeen met hun nominale waarde.
- 57/ Dit is een zeer sterk gestileerde hardenloper die over de vijf olympische ringen springt.

BIBLIOGRAFIE

J.F. CARTIER et G. SCHON, *Encyclopédie universelle des monnaies du XXIème siècle*. Paris, 1972.

E. & V. CLAIN-STEFANELLI & G. SCHÖN, *Das Grosse Buch der Münzen und Medaillen*. München, 1976

W. CULICAN, *De kooplieden van de Levant*. Amsterdam/Brussel, 1967

H. FENGLER, G. GIEROW & W. UNGER, *Lexikon der Numismatik*. Berlin, 1976.

R. DE FONTECHA, *La moneda Española contemporanea. Catálogo de monedas*. Madrid, 1967

H. GUERRA, *Catálogo de las monedas Españolas desde Isabel II a Juan Carlos I (1833-1991) y billetes desde Carlos III a Juan Carlos I (1783-1991)*. Zaragoza, 1991.

A. HEISS, *Descripcion general de las monedas Hispano-Cristianas desde la invasion de los Arabes*. Zaragoza, 2d

V. JANSSENS, *De Belgische frank. Anderhalve eeuw geidgeschiedenis*. Antwerpen, 1975

J. MAZEL, *De Feniciërs, Beschaving en expansie*. Deventer, 1971

J. MOENS, *De latijnse muntunie (1866-1926)*. Jaarboek EGMP 1985

C. PAMA, *Heraldiëk. Geschiedenis van de familiewapens van de middeleeuwen tot heden*. Utrecht/ Antwerpen, 1958.

SERVICIOS DOCUMENTALES, FILATELICAS Y NUMISMATICAS, *Así nace una moneda*. Madrid, 1988.

W. SMITH, *Spectrum vlaggenboek*. Utrecht/ Antwerpen, 1975.

W. SMITH, *Elsevier gids van vlaggen en wapens*. Amsterdam/ Brussel, 1981.

J. VICENTI, *La Peseta unidad monetaria nacional 1868-1977. Catálogo general de la moneda Española*. Madrid, 1977.

J. VICENTI, *España 1869-1969. Centenario de la Peseta como Unidad Monetaria Nacional*. Madrid, 1969

J. & R. VINAS, *Catálogo de monedas Españoles*. Barcelona, 1967.